

**Polityka gromadzenia zbiorów
Muzeum Narodowego we Wrocławiu
i jego oddziałów
na lata 2025–2030**

Wrocław
12 listopad 2025 r.

Zatwierdził:

.....
dr hab. Piotr Oszczanowski, prof. UWr
Dyrektor Muzeum Narodowego we Wrocławiu

Spis treści

I. Wstęp	5
II. Muzeum Narodowe we Wrocławiu, jego historia, podział organizacyjny, zbiory i kierunki rozwoju kolekcji (cele statutowe i misja Muzeum Narodowego we Wrocławiu).....	6
III. Zbiory Muzeum Narodowego we Wrocławiu.....	7
GMACH GŁÓWNY	7
1. Galeria Sztuki XII–XV w.	7
1.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji	7
1.2. Strategia rozbudowy kolekcji	8
2. Dział Malarstwa, Galeria Sztuki XVI-XIX w.	8
2.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji	8
2.2. Strategia rozbudowy kolekcji	11
3. Dział Rzeźby, Galeria Sztuki XVI-XIX w.	12
3.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji	12
3.2. Strategia rozbudowy kolekcji	13
4. Dział Grafiki i Rysunku, Galeria Sztuki XVI-XIX w.	13
4.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji	13
4.2. Strategia rozbudowy kolekcji	14
5. Dział Ceramiki, Galeria Rzemiosł Artystycznych i Kultury Technicznej	15
5.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji	15
5.2. Strategia rozbudowy kolekcji	15
6. Dział Szkła, Galeria Rzemiosł Artystycznych i Kultury Technicznej	16
6.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji	16
6.2. Strategia rozbudowy kolekcji	17
7. Dział Tkanin i Ubiorów, Galeria Rzemiosł Artystycznych i Kultury Technicznej.....	17
7.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji	17
7.2. Strategia rozbudowy kolekcji	18
8. Dział Mebli, Galeria Rzemiosł Artystycznych i Kultury Technicznej	18
8.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji	18
8.2. Strategia rozbudowy kolekcji	19
9. Dział Metali i Zegarów, Galeria Rzemiosł Artystycznych i Kultury Technicznej	19
9.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji	19
9.2. Strategia rozbudowy kolekcji	20
10. Dział Rzemiosł Bliskiego i Dalekiego Wschodu, Galeria Rzemiosł Artystycznych i Kultury Technicznej	20
10.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji	20
10.2. Strategia rozbudowy kolekcji	21
11. Dział Oręża, Galeria Rzemiosł Artystycznych i Kultury Technicznej.....	21
11.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji	21
11.2. Strategia rozbudowy kolekcji	22

12.Dział Numizmatyczno-Sfragistyczny, Galeria Rzemiosł Artystycznych i Kultury Technicznej	22
12.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji	22
12.2. Strategia rozbudowy kolekcji	24
13.Dział Kultury Technicznej, Galeria Rzemiosł Artystycznych i Kultury Technicznej.....	25
13.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji	25
13.2. Strategia rozbudowy kolekcji	25
14.Dział Sztuki Wydawniczej.....	25
14.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji	25
14.2. Strategia rozbudowy kolekcji	26
15.Gabinet Dokumentów.....	28
15.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji	28
15.2. Strategia rozbudowy kolekcji	28
MUZEUM SZTUKI WSPÓŁCZESNEJ.....	29
16.Dział Malarstwa.....	29
16.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji	29
16.2. Strategia rozbudowy kolekcji	30
17.Dział Rzeźby.....	31
17.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji	31
17.2. Strategia rozbudowy kolekcji	31
18.Dział Grafiki i Rysunku.....	32
18.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji	32
18.2. Strategia rozbudowy kolekcji	32
19.Dział Ceramiki i Szkła.....	33
19.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji	33
19.2. Strategia rozbudowy kolekcji	33
20.Dział Fotografii i Intermediów	34
20.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji	34
20.2. Strategia rozbudowy kolekcji	34
MUZEUM ETNOGRAFICZNE.....	35
21.Dział Ceramiki	35
21.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji	35
21.2. Strategia rozbudowy kolekcji	36
22.Dział Folkloru.....	37
22.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji	37
22.2. Strategia rozbudowy kolekcji	37
23.Dział Kultury Technicznej	38
23.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji	38
23.2. Strategia rozbudowy kolekcji	38
24.Dział Sztuki	39
24.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji	39
24.2. Strategia rozbudowy kolekcji	40
25.Dział Tkanin i Strojów.....	41
25.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji	41

25.2. Strategia rozbudowy kolekcji	41
MUZEUM „PANORAMA RACŁAWICKA”	42
Historia	42
Strategia rozbudowy kolekcji	42
IV. ZBIORY BIBLIOTECZNE	43
Historia i syntetyczny opis księgozbioru.....	43
Strategia poszerzania księgozbioru.....	44
V. POZYSKIWANIE OBIEKTÓW DO KOLEKCJI	44
1. Zasady ogólne	44
2. Etyczne i prawne ramy gromadzenia i zbywania zbiorów	45
3. Ramy organizacyjne gromadzenia i zbywania zbiorów	45
4. Przyjmowanie depozytów i spuścizn	46
5. Opinia kuratora	46
6. Opinia konserwatora.....	47
7. Zatwierdzanie nabytków.....	47
8. Deakcesja i zbycie	47
9. Wyjątki od zasad ogólnych.....	47
VI. EWALUACJA.....	47

I. Wstęp

Celem opracowania jest wyznaczenie kierunków kształtowania kolekcji we wszystkich oddziałach i działach Muzeum Narodowego we Wrocławiu oraz określenie zasad i sposobów ich realizacji, tak aby zapewnić systemowe i konsekwentne rozwijanie kierunków rozwoju kolekcji w kolejnych latach w zakresie pozyskiwanych zbiorów.

Muzeum Narodowe we Wrocławiu

pl. Powstańców Warszawy 5, 50-153 Wrocław

Dyrektor: dr hab. Piotr Oszczanowski, prof. UWr

Pawilon Czterech Kopuł

Muzeum Sztuki Współczesnej

Oddział Muzeum Narodowego we Wrocławiu

ul. Wystawowa 1, 51-618 Wrocław

Kierowniczka: Iwona Dorota Bigos

Muzeum Etnograficzne

Oddział Muzeum Narodowego we Wrocławiu

ul. Romualda Traugutta 111–113, 50-419 Wrocław

Kierowniczka: Marta Derejczyk

Muzeum „Panorama Racławicka”

Oddział Muzeum Narodowego we Wrocławiu

ul. Jana Ewangelisty Purkyniego 11, 50-155 Wrocław

Kierowniczka: Wiktoria Filipiak–Marszałska

Data: 12 listopad 2025 r.

Polityka gromadzenia zbiorów jest publikowana na stronie Muzeum Narodowego we Wrocławiu: <https://mnwr.pl/> i podlega weryfikacji co 5 lat.

Najbliższa data weryfikacji polityki: 12 listopad 2030 r.

Opracowanie:

- zespół kierowników, kuratorów i kustoszy Muzeum Narodowego we Wrocławiu
- Monika Raczyńska-Sędzikowska, Główna Inwentaryzatorka Muzeum Narodowego we Wrocławiu
- Piotr Oszczanowski, Dyrektor Muzeum Narodowego we Wrocławiu

II. Muzeum Narodowe we Wrocławiu, jego historia, podział organizacyjny, zbiory i kierunki rozwoju kolekcji (cele statutowe i misja Muzeum Narodowego we Wrocławiu)

Muzeum Narodowe we Wrocławiu to jedno z największych i najważniejszych muzeów sztuki w Polsce. Powołane zostało do istnienia w 1947 r. jako Muzeum Państwowe we Wrocławiu. Uroczyste otwarto je 11 lipca 1948 r., a od 13 lipca tego roku udostępniono publiczności. Dwa lata później zostało przemianowane na Muzeum Śląskie. Pod taką nazwą instytucja funkcjonowała przez dwadzieścia lat do 1970 r., kiedy to została podniesiona do rangi Muzeum Narodowego.

Muzeum Narodowe we Wrocławiu jest muzeum wielodziałowym. W jego głównej siedzibie – Gmachu Głównym – znajdują się zbiory Galerii Sztuki XII–XV wieku, Galerii Sztuki XVI–XIX w., Galerii Rzemiosł Artystycznych i Kultury Technicznej oraz Działu Sztuki Wydawniczej i Gabinetu Dokumentów. Pozostałe trzy oddziały to położone w bliskim sąsiedztwie Gmachu Głównego **Muzeum „Panorama Raclawicka”**, kameralne **Muzeum Etnograficzne** zlokalizowane w dawnym letnim pałacu biskupów wrocławskich, a także otwarte w czerwcu 2016 r. **Muzeum Sztuki Współczesnej w Pawilonie Czterech Kopuł**.

Muzeum Narodowe we Wrocławiu w latach 2006–2021 było prowadzone przez dwóch organizatorów: Samorząd Województwa Dolnośląskiego oraz Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Od 1 lutego 2022 r. Muzeum Narodowe we Wrocławiu otrzymało miano instytucji państwowej, a jego jedynym organizatorem jest Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Zbiory Muzeum Narodowego we Wrocławiu w Gmachu Głównym oraz oddziałach liczą obecnie ponad 200 000 obiektów reprezentujących wszystkie dziedziny sztuki - począwszy od średniowiecznej śląskiej rzeźby kamiennej i drewnianej, malarstwa śląskiego, polskiego i europejskiego poprzez rzeźbę nowożytną i modernistyczną, rysunek, grafikę i bardzo bogate zbiory rzemiosła artystycznego minionych epok (od antyku przez średniowiecze do początków XX wieku) aż po zbiory książek i dokumentów. Trzon kolekcji tworzą artefakty głównie z obszaru Wrocławia i Dolnego Śląska, a znaczna część z nich pochodzi ze zbiorów dawnych muzeów niemieckich. Znajdują się tu także dzieła sztuki przekazane państwu polskiemu w 1946 r. z lwowskich muzeów i galerii sztuki przez Ukraińską Socjalistyczną Republikę Radziecką (USRR).

Muzeum Etnograficzne – Oddział Muzeum Narodowego we Wrocławiu jest jedyną placówką na Dolnym Śląsku, która specjalizuje się w etnograficznej dokumentacji regionu oraz opisie i interpretacji jego kulturowej zmienności. Liczące ponad 20 000 eksponatów zbiory Muzeum obrazują skomplikowane dzieje Dolnego Śląska, w którego przeszłości spotkały się dwie tradycje: przedwojenna – miejscowa i powojenna – osób przyjezdnych. Wyjątkowy obszar, na którym w krótkim czasie i na sporej powierzchni doszło do niemal całkowitej wymiany ludności, gdzie rzeczy pozostawione spotkały się z przywiezionymi.

Pierwsze zbiory pochodziły ze składnic muzealnych Ministerstwa Kultury i Sztuki w Bożkowie i w Żelaźnie oraz z kilku muzeów regionalnych – w Karpaczu, Szklarskiej Porębie, Niemczy, Bolkowie, Jaworze, Jeleniej Górze, Kamiennej Górze, Brzegu, Wałbrzychu i Żiębicach.

Od roku 1968 zaczęto pozyskiwać dzieła pozostające wcześniej poza sferą zainteresowań etnografii. Zebranie znacznej liczby prac sztuki nieprofesjonalnej reprezentatywnych przede wszystkim dla Dolnego i Górnego Śląska pozwoliło na udostępnienie zwiedzającym pierwszej

w Polsce stałej Galerii Sztuki Nieprofesjonalnej (czynnej w latach 1980–1985), prezentującej ok. 150 prac kilkunastu autorów. Kolekcję tę wzbogacano przede wszystkim po wystawach kończących wojewódzkie przeglądy tego rodzaju plastyki, ale do jej powiększenia przyczyniły się również konkursy artystyczne.

Najcenniejsze w zbiorach, tak ze względu na wartości artystyczne, jak i poznawcze, są kolekcje z zakresu dawnej sztuki dolnośląskiej. Na uwagę zasługuje zwłaszcza malarstwo na szkłe, grafika dewocyjna, rzeźby z zespołem uli figuralnych, formy piernikarskie i malowane meble. Ważne są też kolekcje tkanin i ubiorów, pisanek, ceramiki oraz przedmiotów kultury technicznej związanych z życiem na wsi.

Muzeum Narodowe we Wrocławiu jest właścicielem jednej z największych w kraju kolekcji polskiej sztuki współczesnej, której historia sięga lat 60. XX w. Liczy ponad 20 000 eksponatów i obejmuje wszystkie dyscypliny artystyczne – począwszy od malarstwa, grafiki, rysunku, rzeźby, szkła, ceramiki i fotografii aż po environment, projekty conceptualne, dokumentacje happeningów oraz sztukę wideo. Prace te prezentowane są w [Muzeum Sztuki Współczesnej w Pawilonie Czterech Kopuł](#).

Prezentacja najciekawszych obiektów jest próbą ukazania różnorodności i wielowątkowości polskiej sztuki nowoczesnej oraz współczesnej i między innymi z tego powodu jest wystawą „żywą”, modyfikowaną i uzupełnianą. Poszczególne sekwencje ekspozycji ilustrują – z zachowaniem chronologii zjawisk – najważniejsze problemy artystyczne w sztuce XX i XXI w.

III. Zbiory Muzeum Narodowego we Wrocławiu

GMACH GŁÓWNY

Muzeum Narodowe we Wrocławiu

pl. Powstańców Warszawy 5, 50-153 Wrocław

1. Galeria Sztuki XII–XV w.

1.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji

Kolekcja sztuki średniowiecznej obejmuje rzeźbę romańską i gotycką oraz malarstwo gotyckie. Zdecydowana większość z nich to dzieła o śląskiej proweniencji, powstałe w okresie od pierwszej połowy XII stulecia do końca pierwszego dwudziestolecia XVI w.

Jej trzon tworzą dzieła znajdujące się przed zakończeniem drugiej wojny światowej w Schlesisches Museum für Kunstgewerbe und Altertümer oraz Schlesisches Museum der bildenden Künste (do muzeów tych trafiły m.in. zabytki przejęte przez rząd pruski w 1810 r. w ramach sekularyzacji klasztorów, jak też dzieła pochodzące ze śląskich, w tym wrocławskich, świątyń ewangelickich). Po utworzeniu Muzeum Państwowego we Wrocławiu w 1947 r. do kolekcji trafiały stopniowo odnajdywane obiekty wywiezione przez Niemców w czasie działań wojennych z wielu wrocławskich świątyń i ukryte na Dolnym Śląsku. Zbiór ten uzupełniły również dzieła zabezpieczone w nieużytkowanych po wojnie zrujnowanych kościołach. We wspomnianym okresie do Muzeum przekazane zostały również pojedyncze dzieła pochodzące z kolekcji zgromadzonej w zamku Brody oraz zabytki chronione w majątku Jagiello. Niewielką grupę stanowiły obiekty o nieznanej proweniencji, przejęte ze składnicy muzealnej Ministerstwa Kultury i Sztuki, działającej w Narożnie (Bożkowie).

W późniejszych latach wrocławska kolekcja powiększana była znacznie wolniej. W latach 60. i 70. XX w. obiekty pozyskiwano za sprawą zakupów oraz przekazów muzealnych i konserwatorskich. Kolejne dekady – aż do czasów współczesnych – to czas nabywania pojedynczych obiektów.

1.2. Strategia rozbudowy kolekcji

Dla wrocławskiej kolekcji najważniejsze jest pozyskiwanie dzieł sztuki pochodzących z terenów historycznego Śląska. Mimo iż obecnie w obrębie wrocławskiej kolekcji przeważają dzieła rzeźbiarskie, w szczególności rzeźby późnogotyckie, istotne jest rozwijanie obu gałęzi zbiorów – malarstwa i rzeźby – pochodzących ze wszystkich okresów trwania epoki średniowiecza. Poszukiwane są w szczególności obiekty najwcześniejsze, natomiast w przypadku dzieł z końca epoki, te w najlepszym stanie zachowania lub wyjątkowe z uwagi na formę lub prezentowaną ikonografię.

W planach rozbudowy kolekcji pod uwagę brane są zarówno dzieła wykonane z kamienia, jak i drewna, jednak w przypadku tych pierwszych istotną przeszkodą w pozyskaniu danego obiektu są ograniczenia, wynikające z dużych rozmiarów i wagi, uniemożliwiające przechowywanie oraz ekspozycję. Dlatego włączenie do kolekcji kamiennego obiektu każdorazowo musi być indywidualnie rozpatrzone pod tym właśnie kątem. Wyjątkiem powinno być przyjmowanie do zbiorów w celu ich zabezpieczenia obiektów o wyjątkowej wartości artystycznej i historycznej.

W drugiej kolejności kolekcja sztuki średniowiecznej powinna być rozbudowywana poprzez włączanie obiektów nie pochodzących bezpośrednio z terenów historycznego Śląska, jednak z nim powiązanych m.in. możliwym związkiem z warsztatem tego regionu lub też, w wyjątkowych przypadkach, osobą kolekcjonera.

Ostatnią kategorią dzieł, które powinny być wzięte pod uwagę przy powiększaniu kolekcji, są pochodzące z ościennych regionów obiekty analogiczne do tych już znajdujących się w zbiorach, poszerzające spojrzenie na śląską twórczość artystyczną doby średniowiecza.

Dla uzupełniania muzealnych zbiorów istotne jest również pozyskiwanie obiektów pochodzących z wykopalisk wyróżniających się szczególną wartością artystyczną i historyczną.

2. Dział Malarstwa, Galeria Sztuki XVI-XIX w.

2.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji

Kolekcja obejmuje malarstwo nowożytnie i nowoczesne po prace pokolenia artystów urodzonych do 1885 r. W tych ramach chronologicznych obowiązuje wewnętrzna struktura, skorelowana z galeriami stałymi muzeum:

- malarstwo polskie – z galerią „Sztuka polska XVII–XIX w.”,
- malarstwo europejskie – z galerią „Sztuka europejska XV–XX w.”,
- malarstwo śląskie – z galerią „Sztuka śląska XVI–XX w.”.

Kolekcja malarstwa polskiego

Początkowo powstała dzięki przekazowi z Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej w 1946 r. Objął on ok. 9% (287 obrazów i rysunków) dawnych zbiorów lwowskich i kijowskich, w tym także „Panoramę Racławicką”. Do roku 1956 kolekcja była uzupełniana zakupami realizowanymi przez Centralną Komisję Zakupów.

Późniejsze własne nabytki, limitowane skromnymi finansami, ukierunkowane były na kontynuację tradycji lwowskiej oraz na krakowskie środowisko artystyczne. W kolekcji znajdują się obrazy takich artystów jak: M. Bacciarelli, A. Bilińska, T. Błocki, O. Boznańska, J. Brandt, Canaletto, J. Chełmoński, S. Czechowicz, St. Dębicki, W. Gerson, A. Gierymski, A.B. Grabowski, J. Grassi, A. Grottger, R. Hadziewicz, V. Hoffmann, Wł. Jarocki, J.K. Kaniewski, L. Kapliński, A. Kędzierski, J. Kossak, A. Kotsis, K. Krzyżanowski, F.K. Lampi, J.Ch. Lampi, W. Leopolski, L. Loeffler, J. Malczewski, J. Matejko, J. Mehoffer, K. Michałowski, P. Michałowski, J.P. Norblin, J. Pankiewicz, F. Pautsch, H. Pilatti, A. Piotrowski, J.F. Pitschmann, K. Pochwalski, Wł. Podkowiński, W. Pruszkowski, A. Rejchan, H. Rodakowski, J. Rustem, D. Schultz, K. Sichulski, Z. Sidorowicz, J. Simmler, Fr. Smuglewicz, J. Stanisławski, W.K. Stattler, J. Styka, J. Suchodolski, J. Szermentowski, H. Szczygliński, K. Schweikart, Wł. Ślewiński, W. Weiss, A. Wierusz-Kowalski, St. Wyspiański, K. Wojniakowski, W. Wojtkiewicz, L. Wyczółkowski.

Kolekcja malarstwa europejskiego

Po wojnie Wrocław utracił swe dawne zbiory muzealne. Zbiór zabezpieczony w 1945 r. we Wrocławiu (m.in. obrazy z Książa, resztki zbiorów wrocławskich) oraz nieco później dość przypadkowe przekazy – np. z Milicza, ze składnic powojennych, później też z wrocławskiego ratusza czy znacznie później z Uniwersytetu Wrocławskiego – stanowiły jedynie zaczątek tej kolekcji. Znalazły się w niej obrazy takich artystów jak: G. Santi, E. Altdorfer, St. I Kessler, B. Strozzi, P. mł. Mulier, L. Jacobsz, Chr. Seibold, Mistrz Hovingham, P. de Bloot, J.G. Platzer, D. st. Teniers, S. Koninck, P. Quast, D. Bailly, C. de Moor, D. Hals, J.O. Harms oraz liczniejsze obrazy malarzy niemieckich; z Uniwersytetu: E. Kirchner, A. Boscoli, L. Coccorante, L. Lippi, C. Roos; z Żórawiny – przekaz konserwatorski – B. Spranger.

Ponad pół tysiąca słabszych obrazów uznano za zbyt cenne i przekazano z muzeum do składnic muzealnych w Narożnie i w Kozłowie (1950, 1956, 1968).

Pierwszym znaczącym impulsem rozwoju kolekcji był w 1956 r. przekaz z ZSRR 76 obrazów z dawnych kolekcji wrocławskich. Wśród nich znalazły się portrety z kolekcji Rehdeggera (XVI w.) i głównie wiedeńskie obrazy ze zbioru Sebischa/Hubriga oraz pojedyncze ważne prace włoskie o randze galeryjnej takich autorów jak: P. Schiavo, S. Aretino, L. Signorelli, L. Malatesta.

Dopiero od ok. 1960 r. systematycznie budowano kolekcję, zmierzając do stworzenia galerii malarstwa obcego (europejskiego). Obok sporadycznych, ale cennych zakupów (m.in. S. Franck, J. De Backer, F. Floris de Vriendt, J. de Momper, F. mł. Francken, A.C. Beeldemacker, E. De Witte, J. Asselijn, C. van Haarlem, J.B. Weenix, A. van der Werff, A. Carneio, C. Giaquinto oraz M.F. Quadal, A. Becker) pozyskano kilka obrazów z Centralnej Składnicy Muzealnej w Kozłowie (1968), m.in. takich autorów jak: A. Bronzino, A.F. Oeser, H. Suzette, B. Rausch.

Regionalna specyfika i dawna wrocławska kolekcja Sebischa/Hubriga podpowiadały jako kierunek gromadzenia barokowe malarstwo Europy Środkowej. Udało się nabyć kilka tego typu ciekawych obrazów lub malarskich bozett, których autorami byli: M.J. Schmidt, C.F. Sambach, J.I. Mildorfer, P. Brandl, A. Kern, D. Gran, M. Altomonte.

Radykalnie sytuację zmienił depozyt (1971), a później (1973) przekaz ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie (MNW) 44 obrazów malarstwa obcego. Objął on część kolekcji malarstwa przedwojennych muzeów wrocławskich, ale niemal wyłącznie malarstwo niemieckie lub śląskie (m.in.: O. Beert, S. de Vos, G. Pencz, J.M. Rottmayr, A. Pesne,

J.G. Platzer, J.A. Koch, F.G. Waldmüller, C. Spitzweg, A.Achenbach, F. von Rayski, C. Schuch, A. von Menzel, H. Thoma, L. Corinth).

Pozwoliło to wreszcie utworzyć w muzeum stałą Galerię Malarstwa Obcego (1973).

W latach 1981–1982 przekazy z MNW kontynuowano w zakresie malarstwa europejskiego (obok śląskiego). Były to prace takich autorów jak.: C. Roselli, A. Scacciati, J. Willemsz de Wet, F. Zurbaran oraz H. Kemmer, A. Holbein, A.F. Oelenheinz, A. Wölfl, C. Beyer, a także w 2001 r. m.in. L. st. Cranach, Th. Verhas, K.H. Dreber, O. Begas, A. von Werner oraz E. Resch, Fr. Keil, J.H.Ch. Koenig. Tym razem były to przekazy malarstwa niemieckiego z coraz wyraźniej rysującą się grupą prac artystów związanych ze Śląskiem i Wrocławiem, stanowiącą dla nas uzupełnienie dawnego malarstwa śląskiego o prace z wieku XIX i pierwszej połowy XX w. Śląskie prace znalazły się także w przekazach z 2011 i 2012 (M. Wislicenus, A. Dressler, G. Staats, A. Nickisch).

Głównie dzięki darom powstała duża kolekcja prac M. Wislicenusa i pojawiły się ostatnio dwa portreciki J. Raabego. Stopniowo zostały zakupione kolejne ciekawe prace mistrzów europejskich, takich jak: G. van Valckenborch, A. Diziani, J. van Craesbeeck, P. Coopse, J. st. Brueghel / J. mł. Brueghel, L. van Noort, T. Wijck, G. Schalcken, G. Cignaroli (?), N. Maes, A. Palamedes, J. Tintoretto, malarz boloński *Vanitas* oraz D. Qualio, K.F. Lessing, M. Slevogt.

W XXI w. nabrały znaczenia działania w zakresie odzyskiwania dzieł z dawnych muzealnych zbiorów wrocławskich, utraconych w wyniku działań wojennych. Odzyskano prace m.in.: S.C.Chr. Reinhardta (2008), O. Achenbacha (2014), J. Jordaensa (2015), A. Bloemeartha (2019), G. Kuehla (2022) oraz *Opłakiwanie* (2022) autorstwa malarza z kręgu Cranacha.

Kolekcja malarstwa śląskiego

Późne utworzenie wrocławskiego muzeum oraz polskie rewindykacje powojenne sprawiły, że obrazy śląskie trafiły po 1945 r. do Krakowa, potem do Warszawy, a ledwie kilka do wrocławskiego ratusza. Ogromna część głównie portretowego malarstwa śląskiego została rozproszona w wyniku przekazania dużego zespołu obrazów ze składnic muzealnych do sprzedaży za pośrednictwem przedsiębiorstwa państwowego „Desa”. Prace te znalazły się głównie w rękach prywatnych, pojawiają się więc w handlu antykwarycznym.

Kolekcja malarstwa śląskiego początkowo nie była traktowana jako samodzielna wartość, niewiele też było w niej dzieł znaczących. Liczebność, ale raczej nie jakość zbiorów, zwiększyły w latach 50. i 60. XX w. przekazy między instytucjami: z Archiwum Państwowego w Świdnicy przekazano portrety władców i radnych miejskich w 1955 r., w latach 1959–1961 z Biblioteki Uniwersytetu Wrocławskiego – pozostałości dawnych wrocławskich kolekcji bibliotecznych, w 1966 r. z Ossolineum – portrety Schaffgotschów, z kościołów wrocławskich – portrety pastorów.

Bardziej znaczące, choć nieliczne, były przekazy konserwatorskie, m.in. ze Złotoryi – epitafium synów Helmricha (1953), ze Złotego Stoku – epitafium W. Kapauna (1963), ze Smolca – epitafium S. Burghausa (1966), a zwłaszcza przejęcie w 1973 przez Muzeum części wyposażenia kościoła w Żórawinie, który miał wówczas zostać jego oddziałem.

Proces budowy kolekcji był specyficzny, bo generalnie polegał na pozyskiwaniu zabytków drogą przekazów z różnych instytucji i muzeów, gdzie po wojnie znalazły się zbiory z terenów Śląska. Dopiero od lat 70. XX w. najpierw obrazy Willmanna i epitafia, później także portrety zaczęły systematycznie wracać do Wrocławia jako depozyty, a następnie jako przekazy (1973, 1981/1982, 1986, 2001, 2012, 2016). Malowane epitafia śląskie (głównie wrocławskie) z XVI i pocz. XVII w. oraz obrazy Michaela Leopolda Willmanna (1630–1706) stanowią zespoły o podobnej randze i skali, liczące po ok. 50 atrakcyjnych ekspozycyjnie dzieł, wykorzystywanych

na stałych wystawach w Muzeum Narodowym we Wrocławiu i w Muzeum Piastów Śląskich w Brzegu. W tych dwóch głównych obszarach można proces tworzenia kolekcji uznać za zakończony.

2.2. Strategia rozbudowy kolekcji

Pozyskiwanie nowych obiektów do zbiorów jest zróżnicowane dla różnych części kolekcji malarstwa. W przypadku malarstwa polskiego i europejskiego zwracamy uwagę głównie na prace o charakterze galeryjnym, a szerszą perspektywę stosujemy w kontekście regionu, czyli dla malarstwa śląskiego, zarówno nowożytnego, jak i nowoczesnego powstałego po pierwszej połowie XX w.

W odniesieniu do **kolekcji malarstwa polskiego** zakupy i dary dyktowane są potrzebami galerii stałej, a zatem określane głównie jakością artystyczną oferty oraz reprezentatywnością dla kolekcji. Wciąż brak u nas prac takich malarzy jak: K. Alchimowicz, Chr. Breslauer, A. Brodowski, A. Chmielowski, M. Gierymski, R. Kochanowski, W. Łuszczkiewicz, Wł. Małecki, F. Pęczarski, J.F. Piwarski, F. Ruszczyc, A. Schouppé, Wł. Szerner, M. Zalewski i inni.

Luki dotyczą zwłaszcza słabo reprezentowanego malarstwa pierwszej trzecji XIX w. oraz znaczących dzieł należących już do nurtów dwudziestolecia międzywojennego – zarówno awangardowych, jak i tradycyjnych. Pożądane są też prace pozwalające lepiej ukazać charakter i rangę twórczości artystów już reprezentowanych w kolekcji, do czego wskazaniem jest niższa jakość lub niewystarczająca reprezentatywność, czasem niewielka ich liczba posiadanych już dzieł, np. takich autorów jak: A. Orłowski, J. Chełmoński, J. Brandt, St. Maślowski, A. Gierymski, J. Pankiewicz, J. Fałat, J. Mehoffer. W szczególnych sytuacjach wskazaniem dla zakupu jest także wyjątkowość oferty lub znaczenie kulturowe pracy.

Zwracamy uwagę na oferty wśród technik papierowych – akwarele, pastele o walorach galeryjnych, które pozwolą na rotację eksponatów w ramach wystawy stałej dla sztuki XIX w. i przełomu XIX i XX w.

Osobne pole rozwijania kolekcji stanowi „**Panorama Racławicka**”. W kręgu naszych zainteresowań są jej malarskie szkice przygotowawcze oraz w nieco szerszym niż w innych przypadkach zakresie dokonania jej twórców (W. Kossak, J. Styka, Wł. Tetmajer, W. Wodzinowski, T. Axentowicz, L. Boller, T. Popiel, Z. Rozwadowski, M. Sozański).

W zakresie **kolekcji malarstwa europejskiego** zakupy i dary są realizowane głównie dla galerii stałej w celu budowania kolekcji, która pozwoli na dobrych przykładach sygnalizować ważne zjawiska artystyczne lub znaczących twórców.

Drugą z przesłanek, którą uwzględniamy, jest relacja do dawnych zbiorów wrocławskich. Sytuacją optymalną byłoby odzyskiwanie obrazów z dawnej kolekcji. Można jednak również uzyskać dobre rezultaty, zdobywając znaczące prace reprezentowanych tu niegdyś lub równorzędnych artystów.

Szczególne uwagę kierujemy na kolekcjonowanie malarstwa artystów związanych ze Śląskiem w XIX i pierwszej połowie XX w., a także związane ze Śląskiem poprzez ikonografię – widoki Śląska, portrety znaczących Ślązaków. Wojna i powojenne przemieszczenia zbiorów (rewindykacje warszawskie, brak przekazów z warszawskiej „grafiki”, dar z 1954 dla NRD) sprawiły, że wciąż brakuje nam prac wielu śląskich twórców, są m.in. C.D.F. Bach, A. Blaschnik, G.A. Boenisch, A. Brauer, R. Eitner, O. Fischer, S. Haertel, A. Hoecker, Ph. Hoyoll, J. Huebner, A. Kopisch, L.F. Koska, W. Kraus, G. Mueller-Breslau, Ch. Nathe, G. Olbricht, K. von Rahden, K.E. Schaeffer, C.C. Schirm, J. Scholtz, D. Seeman, H. Tüpke, P. Weimann (w handlu zwykle słabsze prace), G. Wichmann, A.G. Zausig i inni.

Wciąż mamy ograniczone możliwości prezentacji twórczości malarskiej w naszym regionie również z tego późniejszego okresu.

W odniesieniu do **kolekcji malarstwa śląskiego** Muzeum, jako dominująca placówka muzealna Dolnego Śląska, rozbudowuje kolekcję nowożytnego malarstwa śląskiego szerzej, uwzględniając wśród nabytków nie tylko potrzeby galerii, ale i zadania dokumentacyjne oraz badawcze i nie tylko o charakterze artystycznym, ale i kulturowym (potencjalnie np. obrazy wotywnie).

Istnieją możliwości istotnego rozbudowania kolekcji portretów śląskich dzięki pojawiającym się ofertom zbycia obrazów z dawnych zbiorów pałacowych, np. Götzenów i Magnisów z Bożkowa, Schaffgotschów z Cieplic, Maltzanów z Milicza oraz innych przedstawicieli arystokracji regionu. Wciąż możliwe jest kontynuowanie w tym zakresie przekazów z MNW. Być może należałoby rozszerzyć podobne działania w kierunku przekazów z Muzeum Narodowego w Poznaniu, dokąd trafiła znacząca część zasobów składnicowych, m.in. z dawnej kolekcji Götzenów i Magnisów w Bożkowie.

Trudniej planować rozbudowywanie najbardziej znaczących części kolekcji o prace Willmanna oraz malowane epitafia.

Podobnie jak w przypadku malarstwa europejskiego, istotnym przesłaniem w decyzjach o pozyskaniu do zbiorów jest pochodzenie zabytków z dawnych kolekcji muzealnych możliwe do ustalenia na podstawie oznaczeń na obrazach, publikowanych katalogów i rekonstruowanych spisów kolekcji.

Szczególne znaczenie mają malowane na Śląsku wczesne pejzaże i martwe natury (np. Ph. Sauerland), zwiększające różnorodność ikonograficzną naszej oferty galeryjnej.

Ważne jest uzupełnienie kolekcji o dobre prace dotąd niereprezentowanych w niej znaczących artystów działających na Śląsku, takich jak w czasach baroku m.in.: M. Lauterbach, E. Paritius, G. Lichtenfels, K.J. Claessens, K. Dankwart, Ph.Ch. Bentum, J.Ch. Lischka, J.Ph. Kretschmer, J.L. Kracker, F. i B. Krause, Ph. Sauerland, A. Palco, J.G. Reinitius, Ch. Tausch, a nieco później A.E. Beyer, I. Günther, F.I. Leicher, J. Lux, I. Raab, P.M.A. Salice.

3. Dział Rzeźby, Galeria Sztuki XVI-XIX w.

3.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji

Zasadniczy trzon kolekcji Działu Rzeźby stanowią pozostałości zbiorów dwóch przedwojennych wrocławskich muzeów – Śląskiego Muzeum Sztuk Pięknych oraz Śląskiego Muzeum Rzemiosła Artystycznego i Starożytności, odzyskane ze śląskich składnic muzealnych. Z tego samego źródła do zbiorów trafiły także zachowane elementy wyposażenia śląskich rezydencji, które po zakończeniu drugiej wojny światowej zostały znacjonalizowane. Jeszcze do lat 70. XX w. decyzjami Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz Kurii Arcybiskupiej we Wrocławiu pod opiekę Muzeum przekazywano wyposażenie zniszczonych śląskich kościołów, w tym z opactwa w Lubiążu czy z kościoła zamkowego w Niemczy. Istotną częścią kolekcji są także rzeźby przekazane w ramach rewindykacji polskiego dziedzictwa z ZSRR z Okręgowej Galerii Obrazów oraz Muzeum Historycznego we Lwowie. Zbiory Działu Rzeźby były również sukcesywnie powiększane dzięki zakupom i darom.

Taka proveniencja determinuje charakter kolekcji, będącej w przeważającej mierze nowożytną rzeźbą sakralną Śląska, zarówno drewnianą, jak i kamienną, z nielicznymi przykładami rzeźby niemieckiej spoza regionu. Dodatkowo można wyodrębnić także rzeźbę polską oraz europejską XIX i początku XX w. (głównie prace w brązie i marmurze), a także

rzeźbę wrocławską przełomu XIX i XX w., reprezentowaną głównie przez twórczość Theodora von Goseny.

3.2. Strategia rozbudowy kolekcji

Ze względu na profil kolekcji zakładamy jej powiększanie przede wszystkim o prace śląskich rzeźbiarzy i warsztatów oraz o dzieła o śląskiej proweniencji. Szczególny nacisk kładziemy na poszukiwania w celu uzupełnienia zgromadzonych w muzeum zespołów, których elementy przetrwały działania wojenne, ale wkrótce potem zostały rozproszone, jak np. putta z dekoracji prospektu organowego kościoła św. Marii Magdaleny we Wrocławiu.

Zakładamy rozwinięcie, stanowiących jedynie ułamek zbiorów, kolekcji dzieł artystów polskich (takich jak np. K. Laszczka, K. Dunikowski czy polskie rzeźbiarki XIX w.) oraz europejskich (np. C.D. Rauch, A. Gaul czy G. Kolbe), czemu sprzyja ranga muzeum narodowego.

4. Dział Grafiki i Rysunku, Galeria Sztuki XVI-XIX w.

4.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji

Początkowo zbiory graficzne stanowiły część Działu Malarstwa. Od 1952 r. tworzą osobny Dział Grafiki i Rysunku. Obejmują kolekcję złożoną z rycin, rysunków, jak również klocków drzeworytniczych, płyt i kamieni graficznych. Końcową umowną datę wyznaczającą granice kolekcji stanowi rok 1918.

Załączek kolekcji tworzyły grafiki odnalezione wśród ruin dawnych muzeów wrocławskich (plany i widoki Wrocławia). W 1946 r. ze Lwowa przywieziona została do Wrocławia w ramach przekazu z Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej cenna kolekcja rysunków polskich, zawierająca narodowe skarby, takie jak „Poczet królów i książąt polskich” J. Matejki oraz cykle rysunkowe A. Grottgera i J. Kossaka. Dzieła te przekazane zostały Muzeum i stały się początkiem kolekcji rysunku i grafiki polskiej. Z czasem w celu zabezpieczenia zaczęły napływać dzieła sztuki ukryte podczas drugiej wojny światowej w składnicach muzealnych rozproszonych na terenie Dolnego Śląska. Kolekcję budowały przez kolejne dziesięciolecia przekazy licznych instytucji państwowych. Do Muzeum napływały dzieła zdeponowane w pierwszych latach powojennych w muzeach w Szklarskiej Porębie („Chatka Górska”), Jeleniej Górze, Zgorzelcu, Ziębicach, Kamiennej Górze i Wałbrzychu. Największy, bardzo cenny przekaz, liczący ponad 1000 rycin i rysunków niderlandzkich, francuskich, włoskich, angielskich i niemieckich przekazało w 1973 r. Archiwum Państwowe we Wrocławiu. Proces dynamicznego wzrostu kolekcji związany z kolejnymi przekazami zbiorów z dawnych kolekcji niemieckich trwał do 1978 r. Przez kolejne lata zbiór poszerzały zakupy i dary, dzięki którym zbiory Działu Grafiki i Rysunku są jedną z największych kolekcji Muzeum.

Wiele znamienitych dzieł znajdujących się niegdyś na Śląsku i w dawnych muzeach niemieckich, po drugiej wojnie światowej trafiło do muzeów w Warszawie, Krakowie i do innych części kraju. Setki rycin wybitnej klasy artystycznej, w tym wiele dzieł przekazanych w 1888 r. do Śląskiego Muzeum Sztuk Pięknych we Wrocławiu z dawnych zbiorów Biblioteki Miejskiej (pochodzących z dawnych wrocławskich kolekcji, tzw. *Rehdigerany* i *Magdaleniany*) znalazło się w zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie (m.in. wszystkie dzieła Rembrandta) oraz zbiorach Gabinetu Rycin Biblioteki PAU i PAN w Krakowie (m.in. większość rycin ze szkoły graficznej Rubensa). Pewien fragment utraconej części kolekcji powrócił do Wrocławia jako długoterminowy depozyt przekazany przez Muzeum Narodowe w Warszawie,

w skład którego wchodzi m.in. bezcenna ikonografia dawnego Wrocławia, wykonana na polecenie Carla Bacha w latach 1823–1828.

Najliczniejszą grupę zbiorów tworzą **grafiki niemieckie**, w tym wykonane na Śląsku. Zebrana w Dziale bogata ikonografia Śląska stanowi centrum zainteresowania odbiorców i licznych badaczy, którym zbiory służą za przedmiot badań nad sztuką, kulturą i historią regionu. Przekłada się to na szczególną pieczę nad tym właśnie kierunkiem kolekcji, tak ważnym i potrzebnym w tym miejscu. W kolekcji są prace czołowych artystów niemieckich oraz dzieła ważnych śląskich rytowników, takich jak m.in. L. st. Cranach, A. Dürer, S. Beham, A. von Menzel, A. Kampf, M. Klinger, K. Kollwitz, M. Willmann, rodzina Strachowskich. W zbiorach bogato reprezentowany jest także wiodący w czasach nowożytnych ośrodek augsburski, z którym wiążą się m.in. odbitki powstałe w znamienitych warsztatach graficznych Klauberów, Bernigherotów i Kilianów.

Kolejną pod względem liczebności grupę stanowią zbiory grafiki włoskiej i francuskiej, po nich następuje kolekcja rycin o proveniencji niderlandzkiej, angielskiej oraz niewielki zbiór grafiki belgijskiej, 19 drzeworytów japońskich i kilka plakatów oraz rytów na szkłe.

Zbiór **grafiki włoskiej** liczy ok. 1350 odbitek, stanowiących blisko 7% całości kolekcji. Ryciny siedemnastowieczne – ok. 40% całości zbioru, m.in.: obszerny zespół dzieł S. Della Belli (ok. 360), S. Rosy, P. Testy, C. Cesio, F.A. Meloniego i G.M. Mitellego. Odbitki z XVI w. (autorów m.in. takich jak: M. Raimondi, M. Dente, A. Musi, G. Bonasone, N. Beatricetto, G. Ghisi, A. Caracci czy A. Andreani) oraz XVIII w. (m.in. Canaletto, Piranesi) – ok. 45%. Najmniejszą grupę tworzą ryciny z XIX w.

Grafika francuska, stanowi również ok. 7% kolekcji. W tym zbiorze także nie brak grafik najwyższej klasy (wśród autorów: E. Delaune, P. Brébiette, J. Callot, G. Audran, A. Bosse, J. Dassonneville, S. Bourdon, G. Edelinck, P. Drevet, R. Nanteuil).

Również **grafika niderlandzka**, stanowiąca ok. 5% całości kolekcji, zawiera reprezentację dzieł wielu wybitnych artystów, takich jak: J. Sadeler I i R. Sadeler II, C. Galle I, P. Pontius, S. Bolswert, P. de Jode I i II, A. van Dyck, L. de Vorsterman, H. Goltius i wielu innych.

Niewielki zbiór **grafiki angielskiej**, stanowiący ok. 4% całej kolekcji, zawiera ważne dla kultury europejskiej dzieła, jak choćby satyryczne cykle W. Hogartha.

Osobną kategorię zbiorów tworzą **ekslibrisy**, w tym pokaźny zespół z dawnych zbiorów Schlesisches Museum für Kunstgewerbe und Altertümer oraz **kartografia**.

Jeśli chodzi zaś o **rysunek** najliczniejszą grupę stanowią podobnie jak w przypadku grafiki dzieła wykonane w Niemczech (ich autorami byli m.in.: K.F. Schinkel, A. von Werner, L. Burger), na Śląsku (F.B. Werner), choć znaleźć u nas można również szkice powstałe we Francji (w tym rysunki F. Bouchera oraz J.H. Fragonarda), w Niderlandach czy we Włoszech, jak również jedną akwarelę wykonaną w Japonii. Osobną grupę stanowi grafika i rysunek polski, który zaczęto gromadzić w czasach powojennych. Oprócz wymienionych już dzieł zbiór obejmuje również m.in. rysunki i szkice twórców „Panoramy Racławickiej”, prace J. Malczewskiego, S. Wyspiańskiego, a także dzieła polskich graficzek, np. W. Komorowskiej.

4.2. Strategia rozbudowy kolekcji

Zakładamy rozbudowanie i uzupełnienie zbiorów, zwłaszcza o grafikę i rysunek niderlandzki, włoski, francuski, angielski oraz niemiecki, ze szczególną pieczą nad poszerzaniem kolekcji o dzieła związane ze sztuką, kulturą i historią Śląska. W przypadku grafiki i rysunku polskiego dążymy do rozwoju kolekcji sztuki przełomu XIX i XX w., ze względu na potrzeby galeryjne, oraz uzupełnienia kolekcji o prace twórców „Panoramy Racławickiej”.

Prowadzone będą również starania o odzyskanie dzieł utraconych.

W związku z niemożnością stałego eksponowania dzieł na podłożu papierowym kolejnym kryterium rozbudowy kolekcji jest znaczenie nabytków dla planów merytorycznych czy ekspozycyjnych Muzeum oraz posiadany przez nie walor edukacyjny. Przy ocenie składanych ofert brany jest pod uwagę stan zachowania dzieła. Kryterium potencjału ekspozycyjnego jest każdorazowo elementem rozstrzygającym, podobnie jak kwestia autentyczności i potwierdzonej proveniencji.

5. Dział Ceramiki, Galeria Rzemiosł Artystycznych i Kultury Technicznej

5.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji

W powołanym w 1947 r. Muzeum Państwowym we Wrocławiu utworzono Dział Rzemiosł Artystycznych z wydzieloną w jego strukturze kolekcją ceramiki. Obiekty do niej pozyskane pochodziły głównie z zabezpieczonych pozostałości dawnych wrocławskich kolekcji muzealnych oraz ze zbiorów lwowskich (dar Ukraińskiej Republiki Radzieckiej w 1946 r.) i z Muzeum w Bytomiu, dokąd m.in. wywieziono w 1944 r. zbiory muzealne z terenów Dolnego Śląska. W następnych latach zasoby powiększały przedmioty przejmowane z dolnośląskich składnic oraz zakupione przez Centralną Komisję Zakupów MKiS. Zbiory uzupełniano także własnymi zakupami, aczkolwiek dość przypadkowymi. W czwartej ćwierci XX w. podczas procesu scalania muzealnych kolekcji wysegregowane grupy obiektów przekazywano do innych działów muzeum, m.in. do obecnego Działu Ceramiki i Szkła Muzeum Sztuki Współczesnej (1972), Muzeum Etnograficznego (1996) oraz Działu Rzemiosł Dalekiego i Bliskiego Wschodu (1996).

Obecnie kolekcja dawnej ceramiki liczy ok. 2300 obiektów: kamionkowych, fajansowych i porcelanowych wyrobów użytkowych i dekoracyjnych, wykonanych w warsztatach, manufakturach i fabrykach europejskich, w tym – polskich i śląskich, w okresie od XIII w. do lat 30. XX w. oraz dwa nieliczne zespoły ceramiki antycznej i archeologicznej.

5.2. Strategia rozbudowy kolekcji

Zespół jest różnorodny, ale merytorycznie rozproszony i wymaga uzupełnień.

Najpilniejszą potrzebą jest stworzenie reprezentatywnej **kolekcji śląskiej ceramiki**. Jedynie produkcja lokalnej kamionki (rejon Bolesławca) jest dobrze egzemplifikowana. Zbiór fajansu (głównie wyroby z manufaktury w Prószkowie) jest wybiórczy i niespójny, złożony z obiektów w złym stanie zachowania, więc nieekspozycyjnych. Konieczne jest uzupełnienie go przykładami produktów o walorach artystycznych z potencjałem wystawienniczym. (np. plastyka figuralna, z dekoracją malowaną, zwłaszcza motywem „muzykantów”, i nadrukową, projekty C.D.F. Bacha). W kręgu zainteresowań są przedmioty wykonane w innych śląskich fajansarniach (Glinica, Racibórz), które w kolekcji własnej są sygnalizowane jedynie pojedynczymi obiektami. Zwarty i wyczerpujący jest zespół produktów świdnickiej fabryki fajansu R.M. Krausego, który można uzupełniać przedmiotami wykonanymi już w końcowej dekadzie jej działalności, tzn. w latach 20. XX w.

Sytuacja **kolekcji śląskiej porcelany** jest podobna. Tworzą ją w większości pojedyncze przedmioty z zastaw stołowych, produkty seryjne z ostatniej ćwierci XIX w., o sztamkowej dekoracji nawiązującej do ogólnikowo pojętego rokoka. Konieczne jest pozyskanie naczyń i rzeźb o walorach artystycznych, np. zdobionych indywidualnymi malaturami, zgodnych z nowoczesnym wówczas wzornictwem – produktów fabryk wałbrzyskich z początkowych lat

ich istnienia oraz z pierwszej tercji XX w.

Strategię rozbudowy kolekcji ceramiki utrudnia fakt niedostatku interesujących zabytków na polskim rynku antykwarecznym, co ma swoje historyczne wyjaśnienie. Penetracji zagranicznej oferty wymaga także potrzeba uzupełnienia **kolekcji europejskiej ceramiki**, głównie obiektami o walorach ekspozycyjnych i dydaktycznych. W tym przypadku priorytetem jest poszukiwanie zabytków o śląskim kontekście np.: prac niezależnych dekoratorów porcelany (Ignatza Bottengrubera, Franza Johanna Fernera), naczyń z berlińskiej KPM zdobionych śląskimi pejzażami. W miarę finansowych możliwości należałoby uzupełnić także zespoły włoskiej majoliki i angielskiego fajansu delikatnego.

6. Dział Szkła, Galeria Rzemiosł Artystycznych i Kultury Technicznej

6.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji

Muzealia zgromadzone w Dziale Szkła liczą prawie 2500 obiektów i pochodzą z czasów od okresu antyku do 1945 r. Są to wyjątkowe kolekcje muzealiów, które nie mają analogii pod względem wartości artystycznej i historycznej w żadnym innym zbiorze muzealnym w Polsce. Obejmują one zespoły i pojedyncze obiekty: naczynia unikatowe, dekoracyjne i stołowe oraz ozdoby i witraże z najważniejszych ośrodków szklarskich i wytwórni szkła w Europie Środkowej i innych obszarów Europy oraz naczynia antyczne z wybrzeży Morza Śródziemnego i Nadrenii.

W części pochodzą z dawnych (przed 1945 r.) prywatnych i muzealnych kolekcji, gromadzonych we Wrocławiu i na Śląsku od połowy XIX w. Po 1945 r. część dawnych zbiorów szkła, przechowywanych we wrocławskim Śląskim Muzeum Rzemiosł Artystycznych i Starożytności (Schlesisches Museum für Kunstgewerbe und Altertümer) została odnaleziona w składnicach muzealnych na Śląsku (m.in. Narożno, Bytom) i przekazana do Wrocławia, Warszawy, Krakowa i Bytomia. W latach 50. XX w. przekazywano także do Wrocławia zabytki szklane z dawnych muzeów na Śląsku w: Bołkowie, Świdnicy, Karpaczu i Środzie Śląskiej. Później Muzeum sukcesywnie dokonywało zakupów szkła na rynku antykwarecznym i aukcyjnym oraz od osób prywatnych.

Jedną z najciekawszych kolekcji, pochodzących ze zbiorów sprzed 1945 r., jest **zbiór naczyń i ozdób antycznych** liczący prawie 150 zabytków. Najcenniejszą kolekcję – **zbiór śląskiego szkła i witraży** tworzą zabytki powstałe na Śląsku od XVI do połowy XX stulecia, będące dziełami artystów i rzemieślników miejscowych i ze Śląskiem związanych. Obok renesansowych, malowanych szklanic z hut szesnastowiecznych na Śląsku Opawskim i barokowych pucharów z hut i ośrodków zdobienia szkła z XVII i XVIII wieku w Kotlinie Jeleniogórskiej (Szlarska Poręba, Cieplice, Radosno) i Kotlinie Kłodzkiej (Batorów, Lasówka) obejmującego prawie 200 obiektów, gromadzone są dzieła z wytwórni szkła o światowym znaczeniu: Josephinenhütte w Szklarskiej Porębie i fabryki szkła Fritza Heckerta w Piechowicach oraz artystów związanych z wrocławską Szkołą Rzemiosł (m.in. prof. S. Hertel) i warsztatami witraży i szkła Richarda Süssmutha w Pieńsku. **Kolekcja śląskiego szkła barokowego**, największa i najcenniejsza w Polsce, jest obecnie opracowywana w ramach projektu badawczego NPRH „Śląskie szkło barokowe nowe ujęcie zagadnień artystycznych, technologicznych i konserwatorskich”. Kolekcja witraży, licząca 100 zabytków została opracowana w formie katalogu „Mistrzowie światła” w 2014 r. Nieduży, ale cenny zbiór tworzą przykłady sztuki szkła z okresu secesji, z czołowych firm europejskich, takich jak: Gallé, Daum, Mueller Frères, Loetz Witwe, Kralik.

Istotnym czynnikiem dla badania dziejów i kultury Śląska są **naczynia pamiątkowe z okresu biedermeieru i historyzmu** z widokami miast, uzdrowisk, zamków i pałaców oraz widoków śląskich z wytwórni szkła w Kotlinie Jeleniogórskiej i Kotlinie Kłodzkiej. Kolekcja ta liczy prawie 500 obiektów.

Z racji posiadana przez muzeum wrocławskie znacznych zbiorów sztuki polskiej z czasów XVII–XX w. gromadzone są też **szklane zabytki związane z historią Polski (polonika)** z przedstawieniami władców i ważnych dla Polski osobistości: Augusta II Mocnego, Augusta III, Napoleona Bonaparte, księcia Józefa Poniatowskiego, Tadeusza Kościuszki z wytwórni polskich oraz czeskich i saskich.

Innym zagadnieniem, które wiąże się ze specyfiką szeroko rozumianej wytwórczości szklarskiej, jest ogromna różnorodność rozwiązań technologicznych stosowanych w zaawansowanych wytwórniach szkła luksusowego. Ich przykłady z **wytwórni środkowoeuropejskich: czeskich, saskich i brandenburskich** też wzbogacają kolekcję Działu Szkła.

6.2. Strategia rozbudowy kolekcji

Muzeum zamierza kontynuować pozyskiwanie kolejnych dzieł szklanych, wpisujących się w charakter kolekcji zgromadzonych w Dziale Szkła (śląskie szkła barokowe oraz okresu biedermeieru i historyzmu, szkła z wytwórni czeskich, saskich i brandenburskich, szklane zabytki związane z historią Polski, witraże sakralne i świeckie).

7. Dział Tkanin i Ubiorów, Galeria Rzemiosł Artystycznych i Kultury Technicznej

7.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji

Charakter kolekcji Działu Tkanin i Ubiorów Muzeum Narodowego we Wrocławiu jest odzwierciedleniem procesu jej powstawania. Część kolekcji pochodzi ze zbiorów dawnego Muzeum Rzemiosł Artystycznych we Wrocławiu, obiekty przejęte w okresie powojennym i w pojedynczych przypadkach przekazane zostały w latach późniejszych przez Muzeum Narodowe w Warszawie, do którego trafiły po 1945 r. To zabytki o przede wszystkim śląskim pochodzeniu – choć nie wyłącznie. Wśród tych ostatnich znajdują się na przykład cenne tapiserie szesnastowieczne wykonane we Flandrii. Śląską proveniencję mają także ubiory osiemnasto- i dziewiętnastowieczne ze zbiorów dawnego Heimatmuseum Münsterberg, przekazane w 1975 r. z Muzeum Sprzętu Gospodarstwa Domowego (obecnie Muzeum Domu Śląskiego) w Ziębicach.

Drugim źródłem obiektów w kolekcji są przekazy z przedwojennych muzeów lwowskich: Miejskiego Muzeum Przemysłu Artystycznego i Muzeum Narodowego im. Króla Jana III. To przedmioty związane są z historią Polski – tkaniny i elementy stroju narodowego.

Trzecim źródłem dzisiejszej kolekcji są nabytki powojenne, głównie dary i – w mniejszym stopniu – zakupy. Choć w tej grupie znajdują się tkaniny (kilimy z okresu międzywojennego, tkaniny powojenne spółdzielni „Ład”), dominują ubiory i akcesoria mody. W latach 80. i 90. XX w. nabytki to w większości ubiory i akcesoria mody z okresu międzywojennego, o polskim pochodzeniu – z różnych obszarów kraju, co generalnie odzwierciedla powojenną migrację na Dolny Śląsk. W XXI w. zakres czasowy rozszerzono o okres powojenny, z naciskiem na przedmioty o pochodzeniu miejscowym, dolnośląskim, szczególnie ubiory unikatowe i tzw. „modę amatorską”. Ta grupa nabytków była w ostatnim ćwierćwieczu najbardziej intensywnie

wykorzystywana w cieszącym się uznaniem i powodzeniem u publiczności wystawach, między innymi dzięki temu, iż dobry stan zachowania obiektów minimalizował potrzeby konserwatorskie.

7.2. Strategia rozbudowy kolekcji

Z charakteru kolekcji wynikają możliwe kierunki jej dalszego rozwoju, sugerujące następujące pola zainteresowania:

- obiekty związane z historią Śląska do 1945, o potwierdzonej proveniencji;
- obiekty związane z historią Polski do 1945, podejście selektywne i wybiórcze, tkaniny – z myślą o prezentacji na wystawach stałych, ubiory i akcesoria mody;
- obiekty z okresu po 1945 r., generalnie do końca XX w., z nastawieniem na lokalną proveniencję i dokumentowanie zjawisk społecznych, istotne odnotowanie szczegółowych kontekstów.

8. Dział Mebli, Galeria Rzemiosł Artystycznych i Kultury Technicznej

8.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji

Kolekcja mebli powstała głównie dzięki licznym przekazom ze składnic muzealnych, założonych na Dolnym Śląsku po drugiej wojnie światowej w celu zabezpieczenia ponemieckich zbiorów muzealnych oraz obiektów stanowiących wyposażenie urzędów, majątków wiejskich i mieszkań. Od lat 50. XX w. pozyskiwano muzealia głównie poprzez zakupy muzealne oraz dary od kolekcjonerów.

Dział Mebli liczy obecnie blisko 1100 muzealiów. Szczyci się wyrobami stolarskimi powstałymi od XV do XX w. w różnych centrach europejskich. Jednym z najcenniejszych jest zbiór blisko trzystu sprzętów z XVIII w., reprezentujący ówczesne najstynniejsze ośrodki z Anglii, Francji, Holandii, Niemiec, Włoch i ziem polskich. Niegdyś stanowiły one wyposażenie śląskich domostw, a były sprowadzone przez szlachtę, urzędników państwowych i bogate mieszczaństwo lub nabywane podczas ich częstych podróży po Europie. W zespole tym największą grupę tworzą meble niemieckie i śląskie. Te ostatnie, najliczniejsze, obrazują wysoki kunszt mistrzów stolarskich szczególnie w drugiej połowie XVIII w. Projektowali i wykonywali oni sprzęty wysokiej klasy zgodne z obowiązującą modą oraz stworzyli oryginalny model dwudrzwiowej szafy, zwany „wrocławską”, który był dekorowany w sposób niepowtarzalny profilami, intarsją i inkrustacją.

Kolejnym dużym zespołem są meble środkowoeuropejskie z pierwszej połowy XIX w., reprezentujące produkcję dwóch najaktywniejszych wówczas ośrodków – Wiednia i Berlina oraz ulegającego ich wpływom meblarstwa śląskiego.

Wyjątkową kolekcją jest grupa sprzętów z XVI i XVII w., głównie składająca się z *cassone*, *credenza* i kabinetów o włoskiej, liguryjskiej i niemieckiej proveniencji oraz z przykładów śląskiego rzemiosła.

Podobnie niespotykaną w zbiorach polskich i jednocześnie największą w kraju jest cenna kolekcja tak zwanych małych form meblarskich, którą tworzą liczne skrzyneczki, puzderka, kasety, stoliki i przyborniki, powstałe w okresie od średniowiecza do współczesności. Znajdują się w niej m.in. niewielkich rozmiarów sprzęty ze słynnego ośrodka w Egerze oraz francuskie, niemieckie i włoskie.

Ponadto Dział Mebli posiada zbiór skrzynek cechowych, powstałych od XVI do XX w., związanych z działalnością śląskich cechów rzemieślniczych, pozyskanych dzięki ich hojności i chęci pozostawienia trwałego śladu w historii regionu.

Niepowtarzalny jest także zespół drewnianych sprzętów i mebli sakralnych, w tym szczególnie cenna kolekcja śląskich stalli kościelnych, obrazująca rozwój formy i dekoracji tego ważnego elementu wyposażenia świątyń od gotyku po baroku.

Zbiory meblarstwa w Muzeum Narodowym we Wrocławiu należą do jednych z najcenniejszych w Polsce, unaocniają zmiany zachodzące w tej dziedzinie rzemiosła zarówno w produkcji typów i modeli sprzętów jak i w ich dekoracji oraz w używanych materiałach i konstrukcjach stolarskich.

8.2. Strategia rozbudowy kolekcji

Zakładamy sukcesywne wzbogacanie znajdujących się w zbiorach zespołów zabytków meblarstwa, w szczególności o meble z XVI–XVIII w. wykonane w Europie i na Śląsku; meble środkowoeuropejskie z pierwszej połowy XIX w. w stylach: empire, biedermeieru, Ludwika Filipa, przy czym głównym kryterium jest ich reprezentatywność i stan zachowania.

Chcemy też stale powiększać wyjątkowe w skali kraju zespoły zabytków: kolekcję małych form meblarskich, kolekcję skrzynek cechowych, kolekcję mebli wykorzystywanych do wyposażenia kościołów i klasztorów.

Ze względu na konieczność prezentacji ciągłości historii meblarstwa, dążymy do uzupełnienia kolekcji mebli z drugiej połowy XIX w. (czasów historyzmu) i pozyskania zabytków powstałych w tym czasie w różnych ośrodkach stolarskich Europy i na innych kontynentach. Szczególnie poszukiwane są sprzęty śląskie.

Zakładamy pozyskiwanie zespołów mebli z XX w. (w stylach: secesji, art déco, modernizmu, postmodernizmu) oraz reprezentujących współczesne polskie wzornictwo artystyczne i przemysłowe.

9. Dział Metali i Zegarów, Galeria Rzemiosł Artystycznych i Kultury Technicznej

9.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji

Dział Metali i Zegarów obejmuje złotnictwo artystyczne (wyroby ze złota i srebra), konwisarstwo (wyroby ze stopów cynowych), kotlarstwo (wyroby z miedzi i mosiądzu), ludwisarstwo (odlewy z brązu jak dzwony i moździerze) oraz zbiór zegarów, mechanizmów i akcesoriów zegarowych.

Pierwotnym źródłem pochodzenia wielu obiektów są zbiory dawnego wrocławskiego Muzeum Rzemiosł Artystycznych, istniejącego do 1945 r. Pomimo utraty wielu zabytków będącej skutkiem ewakuacji w warunkach wojennych, w wyniku pracy muzealników i inwentaryzatorów udało się odtworzyć w pewnym stopniu charakter i zawartość dawnych kolekcji. Stały się one punktem wyjścia dla dalszego rozwijania zbioru.

Wrocław i Nysa (stolica księstwa biskupiego) były już od średniowiecza ważnymi ośrodkami artystycznej wytwórczości w domenie złotnictwa, konkurującymi z ważnymi ośrodkami europejskimi jak Augsburg czy Norymberga. Pochodzące ze Śląska dzieła złotnicze zwróciły uwagę badaczy już w początkach XX w. Najwyższa klasa artystyczna i znaczna liczba zachowanych obiektów pozwalały dostrzec znaczenie śląskich ośrodków tej twórczości. Przełomowe znaczenie miała tu wystawa zorganizowana we Wrocławiu przez Śląskie Muzeum

Rzemiosła i Starożytności w 1905 r. Ten ambitny i szeroki przegląd wybitnych dzieł śląskiego złotnictwa, zaprezentował blisko tysiąc obiektów, wraz z ich profesjonalnym opracowaniem. Znalazły się tam dzieła, wykonane przez takich wybitnych artystów złotników jak Oswald Rothe, Caspar Pfister, Paul Nitsch czy Martin Vogelhund, pochodzące m.in. ze skarbca katedry wrocławskiej, kolekcji prywatnych, zbiorów muzeów oraz wielu innych instytucji świeckich i kościelnych. To one właśnie, choć w zubożonym wymiarze, złożyły się na obecną kolekcję Muzeum.

Po drugiej wojnie światowej temat złotnictwa śląskiego znalazł się w domenie badań polskich naukowców, które w pełni potwierdziły jego wyróżniający się charakter. Wiele śląskich dzieł było też przez wieki eksportowanych na tereny Polski i innych krajów Europy Środkowej.

Europejskie znaczenie Śląska, podkreślają z kolei w zbiorze Muzeum unikatowe średniowieczne klejnoty składające się na tzw. Skarb Średzki, wśród których wyróżnia się czternastowieczna korona królowych czeskich i cesarska zapona z herbowym znakiem dynastii Hohenstaufów. Skarb, odkryty w latach 80. XX w. w Środzie Śląskiej, trafił do zbiorów Muzeum w 1996 r. i stanowi ich niezwykle wartościową część.

Niezwykłym elementem kolekcji jest także zbiór pamiątek, w tym głównie cennych dzieł jubilerskich, obrazujących bogatą historię wrocławskich bractw strzeleckich skupiających przez wieki zarówno miejski patrycjat, jak i rzemieślników.

Obszerny zbiór zabytków konwisarstwa ilustruje nie tylko wysoki poziom tej wytwórczości, ale też prestiż i znaczenie śląskich organizacji cechów rzemieślniczych, pełniących kluczową rolę w organizacji życia społecznego śląskich miast. Są to głównie puchary, konwie ceremonialne i inne naczynia lub insygnia pochodzące z izb i karczm cechowych.

Zbiór czasomierzy obejmuje zegary i zegarki wszelkich typów, poczynając od słonecznych po mechaniczne. Pochodzą one zarówno ze Śląska, jak i innych krajów. Ilustruje on historię zegarmistrzostwa i prezentuje najistotniejsze rozwiązania w tej dziedzinie.

9.2. Strategia rozbudowy kolekcji

Strategia rozwoju kolekcji obejmuje przede wszystkim pozyskanie zabytków uzupełniających poszczególne kolekcje, powstałych bądź używanych na obszarze Śląska (zwłaszcza Wrocławia), Saksonii, Austrii, państw niemieckich, a także Polski oraz innych krajów Europy.

Przy powiększaniu zbiorów czasomierzy bierzemy dodatkowo pod uwagę ich znaczenie w reprezentowaniu rozwiązań technicznych, przełomowych wynalazków, innowacyjnych rozwiązań oraz osobliwości historii zegarmistrzostwa. Podnosi to edukacyjny walor kolekcji.

10. Dział Rzemiosł Bliskiego i Dalekiego Wschodu, Galeria Rzemiosł Artystycznych i Kultury Technicznej

10.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji

W 1987 r. został utworzony **Dział Rzemiosł Bliskiego i Dalekiego Wschodu**. Umieszczono w nim eksponaty japońskie wraz z innymi orientalistami, które znajdowały się wcześniej w zlikwidowanym Dziale Variów. Do zbiorów dołączono również obiekty o proveniencji wschodniej przekazane z Działu Metali i Działu Ceramiki. Zbiór jest systematycznie rozszerzany w drodze zakupów. W 2019 r. powiększył się o dar Fundacji Qinglong im. Danuty Kohlberger-Nowickiej, który składał się przede wszystkim z przedmiotów chińskich. Zbiór w obecnym kształcie zaliczany jest do najlepszych i największych w Polsce.

10.2. Strategia rozbudowy kolekcji

Najlichniesza jest kolekcja chińska, w której przeważają wyroby ceramiczne z epoki Qing (1644–1911) i Chińskiej Republiki Ludowej. Konieczna jest jej wzbogacenie o egzemplarze wcześniejsze, tzn. pochodzącą z epoki Ming (1368–1644): porcelanę biało-niebieską typu *kraak* i porcelanę z polewami monochromatycznymi. Zakładamy pozyskanie przykładów rzeźby przedstawiającej bóstwa z panteonu buddyjskiego z szeroko pojętego kręgu dalekowschodniego. Zwłaszcza tybetańskie plakiety modlitewne *thsathsa* są obecnie obiektem poszukiwań. Zbór chiński stałby się bardziej reprezentacyjny, gdyby udało się nabyć egzemplarze malarstwa pejzażowego z XIX w.

Druga co do wielkości w Dziale kolekcja japońska wymaga poszerzenia o przykłady wyrobów metalowych z dekoracją wykonaną w technice emalierskiej *musen*, bardzo charakterystycznej dla sztuki japońskiej.

Zbiór porcelany ogranicza się obecnie do wyrobów typu *imari* z manufaktury Arita. Obiektem naszych poszukiwań są dziewiętnastowieczne fajanse *satsuma*, a także tak typowa dla estetyki *wabi, sabi* ceramika Bizen, Raku lub Hagi.

Zespół złożony z przedmiotów pokrytych laką jest bardzo bogaty i reprezentacyjny. Należy go jednak nadal uzupełniać, biorąc pod uwagę przede wszystkim obiekty z okresu Edo (1603–1867).

Dopuszczamy pozyskanie drzeworytów *ukiyoe*, które są dostępne na polskim rynku antykwarycznym. Japońskie drzeworyty z epoki Edo, oprócz niewątpliwej wartości estetycznej, są niezwykle przydatne we wszelkiej pracach edytorskich.

Ze względu na dużą różnorodność materiałową i tematyczną obiektów znajdujących się w Dziale trudno jest sformułować jednokierunkowy program rozbudowy kolekcji. Każdy bowiem ciekawy i cenny obiekt, który pojawi się w ofercie będzie sensownym uzupełnieniem kolekcji.

11. Dział Oręża, Galeria Rzemiosł Artystycznych i Kultury Technicznej

11.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji

Obszerny zbiór zabytków dawnego uzbrojenia należy do najciekawszych w muzeach polskich. Obejmuje on broń białą (sieczną, drzewcową i obuchową), broń palną (myśliwską, wojskową, artylerię, akcesoria), miotającą (kusze, łuki, akcesoria), uzbrojenie ochronne, oporządzenie jeździeckie oraz varia (pamiątki, odznaczenia, akcesoria mundurowe). Przekrój chronologiczny zawiera zabytki od XII w. do ok. 1780 r. (wojna francusko-pruska).

Kolekcja jest ważnym dokumentem obecności i roli oręża w historii Śląska, który to wielojęzyczny obszar wielokrotnie zmieniający przynależność do ośrodków władzy i będący domeną kilku europejskich dynastii: Piastów, Luksemburgów, Habsburgów i Hohenzollernów stanowił nieustającą scenę teatru wojen, najazdów i przemarszów obcych armii. Również uzbrojenie służące myślistwu, ćwiczeniom i pokojowej rywalizacji ilustruje bogactwo kulturalne regionu rozkwitające w ciągu wieków i jest dowodem zamożności i aspiracji mieszkańców Śląska.

„Mobilność” oręża wykraczająca poza obszar warsztatów wytwórczych związana jest z naturą obrotu tym wysoko wyspecjalizowanym produktem. Renoma warsztatów passawskich czy solingeńskich sprawiała, że ich wyroby obecne były w całej Europie, a ich rozpowszechnianie przekraczało aktualne granice konfliktów zbrojnych. Wojny i przemarsze wojsk przyczyniały się za to do rozprzestrzeniania nowych form i typów uzbrojenia. Śląsk jest tego

charakterystycznym przykładem. Broń, którą w ogromnej ilości pozostawiły na jego terenie wojna trzydziestoletnia, wojny śląskie czy epoka napoleońska posiadała międzynarodowy charakter, inspirując zarazem wytwórczość lokalną. Dobitym tego przykładem jest właśnie zbiór oręża w Muzeum Narodowym we Wrocławiu będący swego rodzaju zwięzłą ilustracją historii uzbrojenia europejskiego od średniowiecza po wiek XIX. Z historycznie oczywistą przewagą uzbrojenia z obszaru krajów niemieckojęzycznych zawiera on też liczne przykłady broni francuskiej czy rosyjskiej, dokumentujące obecność obcych wojsk na obszarze regionu. W skład zbiorów Działu Oręża weszły częściowo zasoby wrocławskiego Muzeum Rzemiosł Artystycznych (Kunstgewerbe Museum Breslau) przekazywane z powojennych składnic muzealnych oraz przekazy z muzeów regionalnych Dolnego Śląska i z dawnych kolekcji lwowskich. W połowie lat 70. XX w. podjęto działania mające skonkretyzować profil zbioru uzbrojenia w Muzeum Narodowym, przyjmując jako czasową cezurę kolekcji lata 70. XIX w. Przekazano wówczas znaczną ilość zabytków z okresu obu ostatnich wojen światowych do Muzeum Militariów mieszczącym się w Arsenale Miejskim we Wrocławiu.

W ciągu minionych ponad pięciu dekad zbiory poszerzano zakupami i darami, zdobywając w ten sposób wiele interesujących obiektów.

11.2. Strategia rozbudowy kolekcji

Strategia rozwoju kolekcji obejmuje przede wszystkim pozyskanie uzbrojenia powstałego bądź używanego na obszarze Śląska, Saksonii, Austrii, państw niemieckich, a także Polski, Rosji i innych krajów Europy. Ze względu na charakter edukacyjny kolekcji Muzeum gromadzi także zabytki uzbrojenia ilustrujące przełomowe, innowacyjne rozwiązania w tej dziedzinie, odnoszące się często do ważnych procesów historycznych.

12. Dział Numizmatyczno-Sfragistyczny, Galeria Rzemiosł Artystycznych i Kultury Technicznej

12.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji

W skład kolekcji **Działu Numizmatyczno-Sfragistycznego** wchodzi **zbiory numizmatyczne** obejmujące tłoki mennicze i medalowe, monety, medale, plakiety i żetony, banknoty i papiery wartościowe, pieniądz zastępczy i falerystykę oraz **zbiory sfragistyczne** gromadzące tłoki pieczętnicze i pieczęcie. Kolekcja powstała dzięki przekazom, darowiznom i zakupom.

Zbiory numizmatyczne wchodziły początkowo w skład Działu Historycznego utworzonego w 1950 r. Do 1956 r. liczyły one około 4800 sztuk monet, medali i stempli menniczych, w tym 92 monety rzymskie przekazane z Okręgowego Urzędu Likwidacyjnego we Wrocławiu oraz 138 tłoków menniczych z Biblioteki Uniwersyteckiej. Od 1 stycznia 1965 r. zbiory te weszły w skład Gabinetu Numizmatyki i Sfragistyki, powstałego w obrębie Działu Historii i Kultury Materialnej.

Tłoki mennicze, monety, monety zastępcze

Tłoki mennicze do bicia monet obiegowych i pamiątkowych z okresu od XIV do XVIII w., w większości z mennic z terenu Śląska, pochodzą przede wszystkim z przekazu z 1951 r. Wśród nich znajdują się stemple do bicia wrocławskich monet dukatowych Ferdynanda I, Maksymiliana II, Rudolfa II, Macieja II, Ferdynanda II, monety dukatowej i dwudukatowej z okazji zawodów strzeleckich we Wrocławiu 31 sierpnia 1614 r., monet krajcarowych Ferdynanda II z mennicy w Świdnicy i Głogowie.

Kolekcja monet obejmuje monety od czasów starożytnych po współczesność. Obok monet z krajów europejskich znajdują w niej przykłady mennictwa z innych kontynentów, a także monety pochodzące ze skarbów znalezionych po drugiej wojnie światowej, m.in. z: Paniowic, Debrznika, Burkatowa, Brzeziej Łąki, Kwielic, Przestawic, Nowej Wsi, Głubczyc, Szymanowa, Krzydliny Wielkiej, Bystrzycy Górnej, Wojcieszowa, Dusznik-Zdroju, Katow Wrocławskich, Bierutowa, Lubomierza, Lubiąża oraz ze Środy Śląskiej. Ważną część tego zbioru tworzą monety śląskie oraz monety ziem polskich, w tym monety próbne II Rzeczypospolitej. Od lat 60. XX w. zbiór był powiększany o współczesne monety polskie dzięki corocznym przekazom z Narodowego Banku Polskiego.

Tłoki medalowe, medale, plakiety, żetony

Kolekcja tłoków medalowych, medali, plakiet i żetonów obejmuje obiekty od XV do XXI w., głównie z krajów europejskich, a największy w niej zespół tworzą medale z XIX i początku XX w. Najliczniejszy przekaz zabytków, głównie medali, żetonów i plakiet od XVII do początku XX w., w tym zbioru obiektów z okresu secesji miał miejsce w 1963 r. i pochodził z Czechosłowacji. Ponadto w kolekcji znajdują się medale pochodzące ze zbioru Tadeusza Kałkowskiego.

Banknoty

Kolekcja obejmuje około 4000 banknotów wraz z niewielką liczbą obligacji skarbowych. Początek temu zbiorowi dała duża liczba banknotów niemieckich przejętych w latach 1947–1949. W latach następnych, drogą zakupów, darów i przekazów, pozyskano banknoty polskie z lat 1794–2022, dużą liczbę biletów oraz banknotów tzw. pieniądza zastępczego Pomorza oraz Dolnego i Górnego Śląska z lat 1914–1924. Wojenna tułaczka Polaków upamiętniona została w tej kolekcji darami pojedynczych banknotów z lat 40. XX w. takich krajów jak: Argentyna, Cejlon, Czechy, Filipiny, Finlandia, Hiszpania, Korea, Kostaryka, Kuba, Maroko, Mozambik, Norwegia, Pakistan, Słowacja, Syria, Urugwaj i Wielka Brytania. Z Wielkiej Brytanii pochodzi też komplet banknotów polskich wydrukowanych w latach 1940–1942 przez Rząd Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie.

Falerystyka

Zbiory falerystyczne zamykają się w chwili obecnej liczbą 585 sztuk orderów, różnego typu odznaczeń oraz orzełków wojskowych pochodzących z przekazów lwowskich z lat 1947–1949, dużej prywatnej kolekcji zakupionej w 1960 r. i nieco mniejszej nabytej w 2003 r. oraz kilku pojedynczych darów i zakupów. Są to głównie artefakty polskie. Odznak pamiątkowych śląskich z lat 1911–1933 oraz obcych jest tylko kilkanaście. Wśród orderów i odznaczeń państwowych należy wymienić przede wszystkim Order św. Stanisława ze wstęgą i gwiazdą z końca XVIII w., Order Virtuti Militari kl. IV (Krzyż Złoty) z 1792 r) oraz order Virtuti Militari kl. V (Krzyż Srebrny) nr 1, nadany przez marszałka Józefa Piłsudskiego 22 listopada 1920 r. miastu Lwów. Poza tym są tam jeszcze niektóre odznaczenia państwowe z okresu międzywojennego i z czasów PRL-u. Na pozostałą część zbiorów składają się odznaczenia odznaki i odznaczenia Legionów Polskich z lat 1914–1918, odznaki pamiątkowe z Obrony Lwowa w 1920 r., odznaki pamiątkowe wojny 1919–1921, odznaki powstańcze (1919–1921) i plebiscytowe z 1921 r., odznaki i odznaczenia Wojska Polskiego z lat 1921–1939, odznaki organizacji społecznych i towarzystw sprzed drugiej wojny światowej, odznaki pamiątkowe z postaciami historycznymi (1914–1929) i odznaki pamiątkowe dotyczące rocznic wydarzeń historycznych z lat 1915–1966.

ZBIORY SFRAGISTYCZNE

Należą do najcenniejszych w kraju i składają się obecnie z 1082 tłoków pieczętnych, ponad 1500 oryginalnych pieczęci woskowych i papierowych, ok. 5000 odlewów gipsowych i ok. 10 000 kolekcjonerskich odcisków i kopii lakowych. Ponadto w zbiorach znajduje się jeszcze 10 dokumentów pergaminowych z lat 1274–1872. Wśród tłoków pieczętnych znajdują się tłoki kościelne, miejskie, cechowe i prywatne. Kolekcja powstała głównie w XIX w. Były to dary osób prywatnych, wrocławskiego magistratu oraz zakupy dla nowo powstałego Muzeum Starożytności Śląskich. W 1875 r. zakupiony został duży zbiór sfragistyczny berlińskiego kolekcjonera F.A. Vossberga (ponad 5636 szt., w tym 1600 oryginalnych pieczęci i 22 tłoki pieczętne), w roku 1884 cały swój zbiór sfragistyczny podarował Muzeum baron Hugon von Saurma-Jeltsch, a w 1893 r. przejęto z Archiwum Państwowego we Wrocławiu 363 posekularyzacyjne tłoki pieczętne w formie bezterminowego depozytu. W pierwszej połowie XX w. zbiory powiększone zostały już tylko w niewielkim stopniu, a w okresie powojennym nieznacznie uszczuplone. Do najcenniejszych zabytków z tej kolekcji należą: typariusz drugiej wielkiej pieczęci miejskiej Świdnicy z ok. 1300 r., dwa typariusze klarysek głogowskich i wrocławskich z pierwszej połowy XIV w. oraz złoty pierścień pieczętny (sygnet) rodu von Popschütz z drugiej połowy XVI w.

12.2. Strategia rozbudowy kolekcji

Kolekcja tłoków menniczych, monet oraz monet zastępczych powinna zostać uzupełniana o monety z ziem śląskich i polskich, przede wszystkim egzemplarze rzadkie, w tym monety dukatowe i talarowe oraz monety próbne II Rzeczypospolitej Polskiej. Ponadto kontynuowane powinno być jego powiększanie o znaczące dla historii Śląska skarby oraz bieżące emisje monet polskich dzięki przekazom z Narodowego Banku Polskiego.

Kolekcja tłoków medalowych, medali, plakiet i żetonów powinna być uzupełniana przede wszystkim o znaczące dla historii medalierstwa obiekty z krajów europejskich, a także te, które są ważne dla historii Polski i Śląska.

Kolekcja banknotów w ostatnich latach powiększana była regularnie poprzez przekazy z Narodowego Banku Polskiego. Zakładamy kontynuację współpracy z NBP.

Zwracamy też uwagę na możliwości uzupełnienia do pełnego kompletu zestawu banknotów z czasów insurekcji kościuszkowskiej, a także wzbogacenia kolekcji o banknoty i polskie papiery wartościowe z lat 1918–1939.

Kolekcja falerystyki powinna być uzupełniona w zakresie polskich odznaczeń państwowych z okresu międzywojennego i czasów PRL-u. Powinno się też dążyć do stworzenia zbioru orderów i odznaczeń z czasów drugiej wojny światowej.

W odniesieniu do **kolekcji sfragistycznej** zakładamy obserwację rynku aukcyjnego w celu wychwycenia i pozyskania do zbiorów zaginionych pod koniec drugiej wojny światowej tłoków pieczętnych oraz dokonywanie zakupów innych cennych typariuszy.

W ramach scalania kolekcji dopuszczamy podjęcie starań o przekazanie w formie daru obiektów sfragistycznych z dawnych kolekcji wrocławskich, które po drugiej wojnie światowej znalazły się w zbiorach innych muzeów w Polsce.

13. Dział Kultury Technicznej, Galeria Rzemiosł Artystycznych i Kultury Technicznej

13.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji

W 1965 r. został powołany do życia Dział Kultury Materialnej. W jego skład weszły zabytki pochodzące z przedwojennego niemieckiego Muzeum Rzemiosł Artystycznych tworzące zrąb powstałego w 1947 r. Muzeum Państwowego we Wrocławiu.

Pierwotny zbiór działu tworzyły zabytki historyczne w tym cechowe, zabytki ślusarskie, metrologiczne, naukowe, narzędzia, zbiór żelazek. Od 1965 r. zaczęto gromadzić w większym stopniu zabytki techniki, takie jak kuchnie, pralki, lodówki, magły, żelazka, mechaniczne sprzęty do odtwarzania muzyki itp. W latach 90. XX w. poszerzano kolekcję działu o sprzęty fotograficzne (aparaty, statywy i inne).

Obecnie w zbiorach działu znajduje się przeszło 4162 muzealiów, z czego ponad 500 jest eksponowanych na wystawach stałych Muzeum. W zasobach działu znajdują się m.in.: kolekcja sprzętów gospodarstwa domowego, ślusarska, przyrządów metrologicznych, urządzeń mechanicznych do odtwarzania dźwięku, sprzętów RTV, sprzętów fotograficznych, zabytków cechowych, narzędzi rzemieślniczych.

13.2. Strategia rozbudowy kolekcji

Priorytetem jest pozyskiwanie do zbiorów bardzo rzadkich zabytków związanych z dawnymi cechami wrocławskimi i śląskimi, np. zawieszek z lokali cechowych, wywieszek warsztatowych, niedużych sprzętów cechowych.

Zakładamy też pozyskiwanie artefaktów do istniejących kolekcji, które uzupełnią zbiór, w tym takich obiektów jak:

- klucze, okucia, zamki, żelazne szkatułki;
- przyrządy metrologiczne, kupieckie i naukowe: odważniki, nieduże wagi kuchenne, wagi monetarne, listowe, miary długości i pojemności, kieszonkowe kalkulatory mechaniczne, kalkulatory elektroniczne;
- urządzenia do odtwarzania dźwięku: walizkowe gramofony, odtwarzacze CD, magnetofony w tym kasetowe, powojenny gramofon elektryczny Fonica GE 53 (ŁZR) z 1954 r., „Bambino 1” z 1963 r.;
- pojedyncze sprzęty kuchenne – formy do ciasta, pojemniki miedziane, solniczki, młynki, tarki, maszynki do tarcia, mielenia, czajniki, pogrzewacze elektryczne, chlebaki i inne;
- radia tranzystorowe, aparaty telefoniczne, przełomowe typy „komórek” itp.
- narzędzia rzemieślnicze – topory ciesielskie, imadła, strugi, piłki, narzędzia specjalistyczne (np. gładziki poślizgowe), żelazka i inne;
- sprzęty fotograficzne wybierane pod kątem kultowych producentów i ich wyrobów, znanych na rynku światowym, obecnych na rynku polskim oraz produktów polskich producentów.

14. Dział Sztuki Wydawniczej

14.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji

Zdefiniowanie sztuki wydawniczej przez tzw. wrocławską szkołę bibliologiczną pozwoliło na budowę kolekcji tego rodzaju sztuki w Muzeum. Jej tworzenie formalnie rozpoczęło utworzenie w 1973 r. Działu Sztuki Wydawniczej. Legatem założycielskim kolekcji była

darowizna Jana Kuglina st. (1892–1972), dokonana przez wdowę Zofię Kuglinową z d. Müller (1918–2002), w dwóch transzach: w 1974 (134 obiekty) i 1987 r. (127 obiektów). Charakter artystyczno-historyczny i kształt wydawniczo-formalny tej darowizny (głównie tzw. pięknodruki – książki, broszury druki ulotne o wysokich walorach artystycznych, w tym druki bibliofilskie – oraz rara, cymelia i varia bibliologiczne) wyznaczyły podstawowe ramy kolekcji. W 1987 r. Dział Sztuki Wydawniczej został przekształcony w oddział Muzeum Narodowego we Wrocławiu noszący nazwę Muzeum Sztuki Książki (w organizacji). Był on planowany jako muzeum centralne z tego zakresu na terenie Polski i miał za zadanie gromadzenie i zabezpieczanie cennych przykładów sztuki wydawniczej, które miały pochodzić z czterech obszarów:

- 1) drukarstwa (przykłady pism i czcionek różnych epok, mechaniczne odlewnictwo czcionek, narzędzia i maszyny poligraficzne lub ich modele),
- 2) papiernictwa (papier różnych epok, gatunki papieru, zdobnictwo papieru),
- 3) introligatorstwa rzemieślniczego (narzędzia, maszyny, materiał i dekoracje),
- 4) zdobnictwa publikacji (iluminacje, miniatury, techniki graficzne i fotomechaniczne w książce rękopiśmiennej, inkunabułach, starych drukach, drukach nowych i tzw. nowych formach książki).

Muzeum Sztuki Książki (w organizacji) istniało do 2018 r. i zostało później przekształcone w samodzielny Dział Sztuki Wydawniczej w strukturze Muzeum.

Obecnie główny trzon zbioru (ok. $\frac{3}{4}$) stanowią druki zwarte (książki, broszury, druki ulotne) dopełnione niewielką liczbą woluminów druków ciągłych o wysokich walorach artystycznych, estetycznych i/lub historycznych. W głównej mierze są to książki dziewiętnasto- i dwudziestowieczne; w niewielkiej liczbie jest reprezentowana książka dawna (XVI–XVIII w.). W tej kategorii zbiorów szczególne podkolekcje stanowią rzadkie polskie druki bibliofilskie, w tym unikatowe akcydensy okolicznościowe oraz europejska książka dziecięca i młodzieżowa. Dalszą część kolekcji działu tworzą makiety wydawnicze i techniczne książek oraz oryginały ilustracji książkowych, a także szkice liternicze, projekty pism i wzorniki pism. Następną, skąpo reprezentowaną grupą, są realia poligraficzne: regały zecerskie z kasztami i czcionkami, wierszowniki, maszyna drukarska, zszywarka, urządzenia małej poligrafii. Zbiór ten dopełniają prospekty wydawnicze, katalogi aukcyjne i księgarskie, literatura fachowa oraz cymelia (egzotyczne rękopisy, najmniejsza książka świata itp.), a także przykłady książki artystycznej. W kolekcji znajdują się prace tak uznanych twórców jak: Bolesław Barcz, Mieczysław Berman, Roman Cieślewicz, grupa Correspondance des Arts, Maria Diduch, Stasys Eidrigevičius, Adrian Frutiger, Zygfryd Gardzielewski, Anatol Girs, Stanisław Gliwa, Jerzy Zbigniew Golski, Anna Gośławska-Lipińska, Tadeusz Gronowski, Andrzej Heidrich, Alina Kalczyńska, Helena Karpińska, Edward Kostka, Jan Kuglin st., Mateusz Machalski, Krzysztof Racinowski, Konstanty Maria Sopoćko, Leon Urbański czy Bronisław Zelek.

Z potencjalnych braków w dotychczasowej kolekcji działu należy wskazać słabą reprezentację książki naukowej (tak dawnej, jak i współczesnej) oraz niemalże brak dokumentów muzycznych (nuty, partytury) i dokumentów kartograficznych (mapy, plany, atlasy). Dotychczas nie był także rozważany problem gromadzenia dokumentów cyfrowych, który wszelako wymagałby zupełnie odmiennej infrastruktury magazynowania i konserwacji oraz zasad pozyskiwania i opracowania.

14.2. Strategia rozbudowy kolekcji

Kolekcja będzie rozbudowywana w oparciu o następujące kryteria doboru i selekcji:

- 1) W zakresie uzupełniania dotychczasowych zbiorów – przez:
 - a. kryterium autorskie (w kolekcji już znajduje się obiekt wykonany przez autora/współautora obiektu proponowanego do nabycia; przez autora należy przede wszystkim rozumieć twórcę kształtu plastycznego obiektu, ale niekiedy także twórcę dzieła piśmienniczego);
 - b. kryterium geograficzne (w kolekcji już znajduje się obiekt pochodzący z terenu, z którego pochodzi obiekt proponowany do nabycia);
 - c. kryterium typograficzne (w kolekcji już znajduje się obiekt pochodzący z drukarni/wydawnictwa, które wyprodukowały obiekt proponowany do nabycia);
 - d. kryterium językowe (w kolekcji już znajduje się obiekt wydany w języku lub systemie pisma, którym jest zapisany obiekt proponowany do nabycia);
 - e. kryterium własnościowe (w kolekcji już znajduje się obiekt zbyty przez właściciela obiektu proponowanego do nabycia, szczególnie jeśli wcześniejsze zbycie odbyło się na drodze darowizny lub przekazu).
- 2) W zakresie poszerzania dotychczasowych zbiorów – uwzględniając współczesne pojmowanie sztuki wydawniczej jako „wszelkiego rodzaju wydawnictw o wizualnych wartościach estetycznych oraz artefaktów związanych z tymi wydawnictwami, a prowadzącymi do ich opublikowania, biorącymi udział w procesie ich publikacji lub powstającymi w ich kontekście po opublikowaniu” – przez równomierne reprezentowanie jej za pomocą obiektów w formie:
 - a. druków zwartych (książki, broszury, odbitki, nadbitki, druki ulotne, akcydensy);
 - b. druków ciągłych (czasopisma, serie);
 - c. półproduktów wydawniczych (makiety wydawnicze, szkice i projekty ilustracji, szkice i projekty oraz katalogi krojów pism, a także niektóre wartościowe adiustowane rękopisy zwłaszcza zawierające ilustracje odautorskie);
 - d. realiów poligraficznych (narzędzia, maszyny i urządzenia służące do opublikowania dokumentu).
- 3) Obiekty w wyżej wymienionych formach powinny być gromadzone bez dalszej selekcji, o ile spełniają ogólne kryterium artystyczno-historyczno-bibliofilskie. W zakresie poszerzania dotychczasowych zbiorów o obiekty w formach wymienionych poniżej, należy zastosować ścisłą selekcję, biorącą pod uwagę stopień spójności z dotychczasową kolekcją, walor autentyczności dla tej kolekcji, znaczenie historyczne i/lub potencjał badawczo-edukacyjny:
 - a. środki propagandy publikacji (prospekty wydawnicze, konfekcja publikacji, plakaty i afisze związane z życiem książki i druku lub o dominującym wyrazie typograficznym w warstwie estetycznej);
 - b. szczególnie wartościowe obiekty w formie książki rękopiśmiennej;
 - c. szczególnie wartościowe obiekty o znaczeniu wyłącznie historycznym;
 - d. szczególnie wartościowe obiekty sztuki książkowej i sztuki papieru;
 - e. szczególnie wartościowe destrukty powydawnicze.

15. Gabinet Dokumentów

15.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji

Gabinet Dokumentów powstawał etapami od 1968 r. W tym roku z Działu Historii Oręża i Walk Zbrojnych wydzielony został Gabinet Dokumentów Kultury Polskiej na Śląsku. Trzonem jego zbiorów była dokumentacja związana z działalnością dawnej Polonii wrocławskiej i niemieckiej zawierająca 1441 pozycji inwentarzowych. Wkrótce potem przy Bibliotece Muzeum Śląskiego utworzony został Dział Zbiorów Specjalnych z materiałów gromadzonych równoległe z księgozbiorem (druki ulotne, pocztówki, grafiki, fotografie, archiwalia dawnych muzeów wrocławskich i Konserwatora Prowincji Dolnośląskiej).

W 1988 r. dokonano połączenia Zbiorów Specjalnych z Gabinetem Dokumentów Kultury Polskiej na Śląsku. Od 1 stycznia 1992 r. rozpoczęła działalność nowa komórka pod nazwą Gabinet Dokumentów, do której dodatkowo włączono archiwalia związane z „Panoramą Racławicką”. Zadaniem Gabinetu Dokumentów stało się gromadzenie, opracowanie i udostępnianie zabytków i dokumentów w trzech zasadniczych grupach tematycznych: dokumentacja dawnych muzeów wrocławskich, dokumentacja dawnej Polonii wrocławskiej oraz dokumentacja „Panoramy Racławickiej” i innych panoram polskich i obcych.

Dokumentacja dawnych muzeów wrocławskich składa się z akt Schlesisches Museum der bildenden Künste oraz Schlesisches Museum für Kunstgewerbe und Altertümer. Ponadto w zasobach działu znajduje się dokumentacja Verein für Geschichte der bildenden Künste, Provinzialkonservator der Kunstdenkmäler Niederschlesien, Zobten-Gebirgs-Verein, Varia, Zabezpieczenie dóbr kultury w latach 1945–1975. Oprócz dokumentacji aktowej związanej z działalnością dawnych instytucji kultury w Gabcinecie Dokumentów przechowywane są zbiory ikonograficzne (fotografie, diapozytywy, grafiki i pocztówki) dotyczące kultury i zabytków Śląska oraz dawnych zbiorów muzealnych, adresy/dyplomy okolicznościowe, archiwalia cechowe oraz tzw. Kartoteka Hintzego – przedwojenny materiał pomocniczy do badań nad rzemieślnikami śląskimi.

Dokumentacja dawnej Polonii wrocławskiej obejmuje akta, rękopisy i fotografie dokumentujące działalność Polaków we Wrocławiu i w Niemczech od końca XIX w. do 1945 r. Na Dokumentację „Panoramy Racławickiej” i innych panoram polskich obcych składają: Archiwum dokumentów i pamiątek dotyczących okresu lwowskiego funkcjonowania „Panoramy Racławickiej”, Archiwum dokumentów obejmujący powojenne losy obrazu we Wrocławiu, Archiwum fotograficzne, Archiwum wycinków prasowych i Archiwum audiowizualne.

15.2. Strategia rozbudowy kolekcji

Zbiory Gabinetu Dokumentów pełnią funkcję usługową jako zaplecze dla badaczy kultury i sztuki dawnego Śląska oraz działalności dawnych wrocławskich instytucji kultury. Odgrywają też ważną rolę w badaniach proveniencyjnych i rewindykacyjnych śląskich muzealiów. Strategia rozwoju działu opiera się głównie na inwentaryzacji i opracowaniu obszernego zbioru, szczególnie ikonograficznego.

Gromadzenie i pozyskiwanie nowych zbiorów ograniczamy do zabytków podporządkowanych działalności Muzeum.

MUZEUM SZTUKI WSPÓŁCZESNEJ

Pawilon Czterech Kopuł

Muzeum Sztuki Współczesnej

Oddział Muzeum Narodowego we Wrocławiu

ul. Wystawowa 1, 51-618 Wrocław

16. Dział Malarstwa

16.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji

Zbiory malarstwa w początkowym okresie funkcjonowania muzeum (1948–1957) były budowane w oparciu o cezurę czasową, której górną granicę wyznaczały prace powstałe do okresu dwudziestolecia międzywojennego. Kolekcja malarstwa współczesnego była powiększana dzięki przekazom z takich instytucji jak Wojewódzka Rada Muzeów, CBWA i MKiS oraz depozytom. Pod koniec lat 50. Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych we współpracy z pracownikami muzeum inicjuje cykl wystaw „Świat malarskiej metafory”, a muzeum kupuje z mocno wówczas ograniczonych środków własnych pierwsze obrazy współczesne wybitnych twórców (Leon Chwistek, Jan Hrynkowski, Emil Krcha, Mieczysław Wejman, Zygmunt Radnicki, Maria Jarema, Piotr Potworowski, Tymon Niesiołowski, Leon Dołżycki) pochodzących z różnych ośrodków artystycznych w kraju, podejmując pierwsze próby tworzenia zbiorów o charakterze ogólnopolskim. Na początku lat 60. Muzeum zaczyna całkowicie samodzielnie organizować pierwsze wystawy sztuki współczesnej, takie jak rozpoczęty w 1962 r. cykl ekspozycji „Współczesne malarstwo wrocławskie”, po których nabywa reprezentatywne dzieła interesujących twórców. Kolekcję zaczynają wzbogacać również dary pochodzące bezpośrednio od artystów bądź ich spadkobierców. Pierwszą, kameralną wystawę polskiego malarstwa powojennego ze zbiorów własnych muzeum organizuje w 1967 r., a w 1968 r. zostaje utworzony Dział Sztuki Współczesnej, którego kierownikiem zostaje Paweł Banaś. W tym samym roku zostaje otwarta pierwsza odsłona stałej wystawy sztuki współczesnej. W 1970 r. w wyniku zmiany statusu Muzeum – zyskania przez nie rangi instytucji Narodowej – konkretyzuje się też koncepcja tworzenia zbiorów, a w 1972 r. kiedy kierownictwo Działu przejmuje Mariusz Hermansdorfer (dyrektor Muzeum w latach 1983–2013) kolekcja malarstwa współczesnego zaczyna powiększać się bardzo dynamicznie, stopniowo zyskuje indywidualny profil oraz znaczenie ogólnopolskie, jest również uzupełniana o dzieła artystów zagranicznych. Odrębny Dział Malarstwa Współczesnego zostaje utworzony w strukturze organizacyjnej muzeum w 1985 r. w ramach Galerii Sztuki XX w.

Kolekcja jest jedną z najciekawszych w kraju, a swój oryginalny profil zawdzięcza przede wszystkim działalności Mariusza Hermansdorfera. Wpływ na jej charakter mieli również: Marian Wójciak – pierwszy kustosz Działu Malarstwa, prof. Paweł Banaś – kustosz i twórca Działu Sztuki Współczesnej, dr Bożena Steinborn – kustoszka oraz wicedyrektorka ds. naukowych, a także Barbara Ilkosz – wieloletnia kuratorka Galerii Sztuki XX w. i kustoszka w Dziale Malarstwa i Rzeźby.

Kolekcja Działu Malarstwa Współczesnego skupia się na sztuce polskiej XX i XXI w., najważniejszych tendencjach artystycznych, nurtach, wybitnych indywidualnościach ze specjalnym uwzględnieniem dorobku środowiska wrocławskiego i charakterystycznych dla niego zjawisk, takich jak nurt konceptualny czy kontestacyjna sztuka lat 80. Ton kolekcji nadają najwybitniejsi artyści różnych generacji pozostający pod wpływem trzech tendencji artystycznych: ekspresjonizmu, nadrealizmu i różnych form abstrakcji, balansujący w swojej

twórczości pomiędzy ekspresją a metaforą. Ciekawie reprezentowana jest również sztuka nowej figuracji, tzw. Nowych Dzikich oraz transawangardy. W skład zbiorów wchodzi prace artystów okresu międzywojennego, prekursorów polskiej sztuki nowoczesnej, takich jak Leon Chwistek. Na uwagę zasługują obrazy formistów, twórców działających w Stowarzyszeniu Artes czy skupionych wokół ugrupowania Rytm. Ważną częścią jest też zbiór kompozycji Tadeusza Makowskiego, kolekcja prac artystów z I i II Grupy Krakowskiej oraz obiektów wchodzących w skład słynnej I Wystawy Sztuki Nowoczesnej, która była najważniejszą manifestacją artystów awangardowych po wojnie. Trzon zbiorów sztuki nowoczesnej stanowią wyjątkowe kolekcje prac: Jana Lebensteina, Waldemara Cwenarskiego, Tadeusza Brzozowskiego, Henryka Stażewskiego, Marii Jaremy, Tadeusza Kantora, Jerzego Tchorzewskiego, Zbigniewa Makowskiego, Jana Nowosielskiego, Stanisława Fijałkowskiego, Alfreda Lenicy, Stefana Gierowskiego, Zbigniewa Gostomskiego, Józefa Hałasa, Alfonsa Mazurkiewicza, Natalii Lach-Lachowicz, Aleksandry Jachtomy. Warto wspomnieć też o zespołach prac artystów urodzonych już po wojnie, takich jak m.in.: Edward Dwurnik, Jan Dobkowski, Izabella Gustowska czy Lech Twardowski i Leon Tarasewicz.

Z prac młodszego pokolenia artystów współczesnych warto wymienić kompozycje: Zdzisława Nitki, Jadwigi Sawickiej, Pawła Althamera, Pawła Janasa oraz prace twórców najmłodszych, m.in. Jakuba Juliana Ziółkowskiego, Adama Jastrzębskiego, Tymka Borowskiego.

Specjalną częścią kolekcji są też arcydzieła artystów zagranicznych, ojców nowoczesności: Wassilego Kandinskiego, Kurta Schwittersa. Istotne pozostają również obrazy niemieckich artystów związanych w okresie międzywojnia z tutejszą Akademią Sztuk Pięknych oraz z miastem, artystów z tzw. średniego pokolenia twórców z Europy Środkowo-Wschodniej, kompozycje malarzy, których indywidualne wystawy na przestrzeni lat prezentowane były w Muzeum.

Zbiory są stale powiększane zarówno o prace klasyków, artystów o dużym dorobku artystycznym, jak i wyróżniających się twórców młodszego pokolenia.

16.2. Strategia rozbudowy kolekcji

Strategia rozbudowy kolekcji zakłada uzupełnianie jej o brakujące ogniwa:

- dzieła wybitnych artystów związanych z nurtami awangardowymi w powojennej sztuce polskiej i neoawangardowymi, których twórczość nie była dotąd reprezentowana w naszych zbiorach, ze szczególnym uwzględnieniem prac wywodzących się z nurtu konceptualnego i postkonceptualnego, różnych odmian sztuki abstrakcyjnej;
- obiekty powstałe w latach 90. XX w. związane z nurtem krytycznym;
- prace artystów wywodzących się z wrocławskiego środowiska artystycznego, reprezentujące jego stylistyczną różnorodność i indywidualne postawy twórcze;
- prace najnowsze autorstwa najciekawszych artystów młodego pokolenia inspirowane przez bieżące wydarzenia, kreujące wizerunek sztuki aktualnej oraz prace twórców poszukujących nowego sposobu komunikowania się z widzem, eksperymentujących z autorskimi technikami.

Obok wyżej wspomnianej strategii równie ważna jest oś kontynuacji, która zakłada pozyskiwanie prac artystów podejmujących żywy, interesujący dialog z historią sztuki, łączących współczesność z tradycją nurtów obecnych w kolekcji z położeniem akcentów na oś mistrz – uczeń.

Ważną strategią rozbudowy zbiorów jest również kontynuacja poszerzania kolekcji poprzez kupowanie obiektów autorstwa twórców polskich i zagranicznych z prezentowanych w Muzeum wystaw czasowych.

17. Dział Rzeźby

17.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji

Historia kolekcji rzeźby współczesnej sięga końca lat 50. XX w. Stworzono wówczas zrąb przyszłego zbioru, nabywając pojedyncze realizacje twórców związanych z wrocławską Państwową Wyższą Szkołą Sztuk Plastycznych. Od lat 70., wraz z utworzeniem Działu Sztuki Współczesnej, rozbudowa kolekcji rzeźby rozwijała się w dwóch zasadniczych kierunkach. Pierwszy z nich obejmował pozyskiwanie prac artystów aktywnych w środowisku wrocławskim. Drugi zakładał włączanie do kolekcji dzieł reprezentujących najbardziej aktualne tendencje w sztuce polskiej. Dzięki dwutorowemu działaniu kolekcja nie tylko ukazuje ewolucję lokalnej tradycji rzeźbiarskiej sięgającej lat tużpowojennych, ale przede wszystkim odzwierciedla najważniejsze przemiany zachodzące wewnątrz tego medium od końca lat 50. XX w. Zbiór uwzględnia cały szereg zjawisk i nurtów, które w polskiej sztuce pojawiały się równolegle i dążyły do integracji różnych mediów i środków wyrazu – począwszy od praktyk wrocławskiej grupy „Poszukiwania formy i koloru” przez pionierskie rozwiązania Włodzimierza Borowskiego, Andrzeja Pawłowskiego czy Marka Piaseckiego aż po realizacje Zbigniewa Gostomskiego, Zdzisława Jurkiewicza, Edwarda Krasińskiego czy Natalii LL o wyraźnie konceptualnym rodowodzie.

O wyjątkowości kolekcji świadczy także konsekwentne tworzenie odrębnych, pokaźnych zespołów prac najwybitniejszych polskich twórców: Magdaleny Abakanowicz, Jerzego Beresia, Włodzimierza Borowskiego, Władysława Hasiora, Marii Pinińskiej-Bereś, Aliny Szapocznikow. Stanowią one trzon Działu Rzeźby Współczesnej, a jednocześnie w pełni reprezentatywny dla twórczości danego artysty zasób prac, wyróżniający kolekcję Muzeum na tle innych polskich instytucji muzealnych.

W ostatnich latach Muzeum podejmuje starania na rzecz stałego poszerzania zbioru, nabywając prace artystów o ugruntowanej pozycji zawodowej, jak również twórców młodego pokolenia. Wśród ostatnich nabytków znalazły się m.in. prace autorstwa Doroty Nieznalskiej, Kamila Kuskowskiego, Olafa Brzeskiego, Kornela Janczego.

17.2. Strategia rozbudowy kolekcji

Obecna strategia rozbudowania zbioru rzeźby współczesnej zakłada kontynuację długoletniej tradycji kolekcjonowania sztuki współczesnej oraz reagowanie na aktualne zjawiska w polskiej kulturze wizualnej i polega na uzupełnianiu zbiorów o realizacje twórców kształtujących lokalny krajobraz artystyczny, często dobrze rozpoznanych również poza środowiskiem Wrocławia. Jesteśmy zainteresowani pozyskaniem prac takich artystów jak: Tomasz Opania, Grażyna Jaskierska-Albrzykowska, Karolina Freino, Magdalena Grzybowska, Ala Savashevich, Jarosław Słomski.

Zakładamy też pozyskanie prac najważniejszych twórców, aktywnych w obiegu ogólnopolskim, co jest zgodne z profilem kolekcji od początku formowanej w oparciu o najciekawsze zjawiska artystyczne. Działając w przekonaniu, że Dział Rzeźby Współczesnej powinien odzwierciedlać żywotność, progresywność i multidyscyplinarność współczesnej sztuki, kolekcja uzupełniana będzie o dzieła reprezentujące najbardziej oryginalne i

konsekwentne postawy twórcze, autorstwa m.in.: Oskara Dawickiego, Zbigniewa Libery, Grzegorza Kowalskiego, Barbary Falender, Angeliki Markul, Julity Wójcik, Maurycego Gomulickiego.

Dopuszczamy również powiększanie zbiorów prac artystów już obecnych w naszej kolekcji. Celem takiego przedsięwzięcia jest tworzenie zespołów prac w pełni ilustratywnych dla dorobku wybranych twórców, do których należą m.in.: Alina Szapocznikow, Natalia LL, Ewa Kuryluk, Jerzy Kosałka czy Olaf Brzeski.

18. Dział Grafiki i Rysunku

18.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji

Podstawą zbiorów Działu Grafiki i Rysunku były fragmenty ocalałych kolekcji dawnych wrocławskich muzeów, które zostały rozproszone w wyniku działań wojennych. Zbiory te były systematycznie wzbogacane przez zakupy prac bezpośrednio od artystów i kolekcjonerów, a także dzięki ich hojnym darom. Wyrazem odnotowywania aktualnych nurtów w sztuce były także zakupy dokonane na imprezach wystawienniczych o zasięgu ogólnopolskim i międzynarodowym. Najbardziej konsekwentnie kolekcjonowana jest sztuka polska. Spośród autorów przedwojennych prac warto wymienić choćby nazwiska Ludwika Lillego, Jerzego Janischa, Władysława Skoczylasa, Marka Włodarskiego, Stanisława Ignacego Witkiewicza czy Brunona Schulza. Wśród powojennych prac istotne są prace Waldemara Cwenarskiego, Józefa Gielniaka, Haliny Pawlikowskiej czy Alfonsa Mazurkiewicza, a podążając tropem wrocławskich artystów warto wymienić późniejsze już prace Eugeniusza Geta-Stankiewicza, Grupy Luxus czy Zdzisława Nitki.

Zbiory sztuki obcej reprezentuje okazały zbiór grafiki niemieckiej, m.in. związanego z Dolnym Śląskiem Ericha Fuchsa, japońskiej, której doskonałym reprezentantem jest Kiyoshi Awazu, a także pojedyncze prace artystów z Ameryki Północnej (Lyonel Charles Feininger i Kim Ondaatje). Kolekcja zagranicznych twórców znacząco poszerzyła się dzięki darom Janiny Ojrzyńskiej, która przekazała niezwykle ciekawy zbiór sztuki czeskiej oraz Ewy Garzteckiej, która uzupełniła prace polskich artystów XX w., a także wzbogaciła muzealny zbiór o twórczość artystów z Włoch i Hiszpanii.

Do wyjątkowych przekazów należy zaliczyć także ostatni dar warszawskiego artysty Zbigniewa Makowskiego, który hojnie obdarował Muzeum swoimi stoma pracami należącymi do „Albumu rzeczy różnych. Skompletowanie słów luzem i słów razem”, którego elementy powstawały od lat 50. XX w., a zamknięcie cyklu nastąpiło w 2018 r., na krótko przed śmiercią artysty.

Jednym z ostatnich dużych przekazów był dar Haliny Pfeffer-Oberländer, wdowy po Marku Oberländerze. Blisko 500 prac na papierze tego znakomitego artysty pozwoliło na uzupełnienie znajdujących się już w kolekcji Muzeum prac na papierze oraz płótnie i doprowadziło do odkrycia nieznanych motywów w jego twórczości.

18.2. Strategia rozbudowy kolekcji

Koncepcja rozbudowania kolekcji zakłada uzupełnienie jej o brakujące ogniwa, w szczególności prace artystów wchodzących do kanonu polskiej historii sztuki, ale także kolejnych pokoleń twórców, którzy korespondują z formami i założeniami polskiej awangardy, odnoszą się do zmian i kierunków specyficznych dla polskiego krajobrazu artystycznego lat

1945–1989 oraz lat 90., ale i są zarazem ich pogłębieniem czy przeistoczeniem w nowe, kreatywne wzorce, egemplifikując najbardziej aktualne nurty w sztuce.

Uprzywilejowaną pozycję zajmuje ilustrowanie działalności artystów związanych z Wrocławiem, ze szczególnym wskazaniem na uzupełnienie reprezentacyjnego zbioru dzieł kadry profesorskiej Państwowej Wyższej Szkoły Sztuk Plastycznych, dzisiejszej Akademii Sztuk Pięknych we Wrocławiu.

19. Dział Ceramiki i Szkła

19.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji

Moderatorką i inicjatorką gromadzenia obiektów z zakresu ceramiki i szkła współczesnego była dr Maria Starzewska. Już w 1952 r. zorganizowała pierwszą wystawę polskiej ceramiki, a w kolejnych latach we współpracy z PWSSP we Wrocławiu pierwsze ogólnopolskie Wystawy Szkła i Ceramiki (1954, 1960). Ekspozyty na nich prezentowane stały się zaczątkiem wrocławskich zbiorów. Kolekcja prowadzona przez Marię Starzewską, a od 1957 do 1967 r. przez Annę Chrzanowską, afiliowana była w Dziale Rzemiosł Artystycznych. Od 1967 stała się częścią powołanego Działu Sztuki Współczesnej, a jej kolejnymi kustoszami sprawującymi nadzór nad zbiorami byli: Paweł Banaś, Maria Jeżewska, Bogdan Górecki.

Wrocławska kolekcja stanowi jeden z bogatszych i najbardziej reprezentatywnych zbiorów ceramiki polskiej XX w. w polskim muzealnictwie, zwłaszcza dzieł powstałych po drugiej wojnie światowej. Polska rzeźba ceramiczna pierwszej połowy XX w. reprezentowana jest poprzez: prace m.in. K. Laszczki, J. Szczepańskiego, S. Jagmina, W. Bębnowskiego, O. Niewskiej; przykłady ceramiki członków Spółdzielni Artystów Plastyków „Ład” (okres dwudziestolecia międzywojennego); plastykę figuralną z delikatnego fajansu z Pacykowa (proj. A. Popiel, S. Czapek, W. Tomasch) i z porcelany z Ćmielowa (proj. F. Kalfas, B. Marcinek, J. Szewczyk); porcelanę użytkową (Ćmielów, Chodzież, huta „Franciszka”); fajanse (Chodzież, Koło).

Trzon kolekcji (80% zbiorów) stanowią dzieła powstałe po 1945 r., są to: kolekcja powojennej przemysłowej ceramiki dekoracyjnej i użytkowej (SCA Bolesławiec m.in. projekty: I. Zdrzałki, A. Szurmińskiej-Krępowej, A. Rożańskiej, D. Strzeblickiego, B. Wolanina; ZC CPLiA Białystok, SPPLiA Łysa Góra, Suwałki); przykłady designu lat 50. i 60., w tym projektantów IWP (L. Tomaszewski, H. Jędrasiak, M. Naruszewicz, H. Orthwein, D. Duszniak), dekoracyjne patery; wrocławskie fajanse z lat 50.–70. XX w., m.in. projekty: E. Piwek-Białoborskiej, W. Płazewskiego, J. Sowińskiego; porcelana użytkowa i dekoracyjna z Bogucic (proj. E. Trzewik-Drost), z fabryk porcelany „Ćmielów”, „Wałbrzych”, „Krzysztof”, z zakładu porcelitu w Tułowicach; ceramiczne prace unikatowych artystów związanych z różnymi ośrodkami (Wrocław – K. Cybińska, W. Granik, E. Granowska, K. Koczyńska-Kielan, R. Kominek, R. Krzywiec, I. Lipska-Zworska, A. Malicka-Zamorska, E. Mehl, H. Olech, B. Sacharczuk, M. Zdanowicz; Gdańsk – M. Alkiewicz, M. Fiedkiewicz, H. Lula, J. Karczewska, E. Roguszczyk, A. Strzelczyk, A. Trzaska, H. Żuławska); Warszawa – H. Gaczyński, W. Gołakowska, J. Kotarbińska, M. Winiarska-Gotowska, Kraków – H. i R. Husarscy, L. Dutka, Łódź – A. Starczewski oraz zbiór dzieł artystów polskich i zagranicznych pozyskanych z międzynarodowych plenerów „Porcelana inaczej”.

19.2. Strategia rozbudowy kolekcji

Strategia rozbudowy kolekcji ceramiki i szkła współczesnego powiązana jest z programem badawczym realizowanym przez prowadzącą dział kustosz dyplomowaną dr Barbarę Banaś i

ukierunkowana na rozwijanie zbiorów w dwu obszarach: designu i twórczości autorskiej unikatowej.

W pierwszym planowane jest uzupełnianie kolekcji o przykłady szkła użytkowych drugiej połowy XX w. projektowanych przez polskich artystów i realizowanych w hutach na terenie całego kraju; w odniesieniu do wyrobów ceramicznych o wybrane najciekawsze realizacje wzornicze przygotowywane w polskich wytwórniach po 1945 r.

Upadek polskiego przemysłu szklarskiego i ceramicznego (likwidacja zakładów) sprawił, że w obszarze zainteresowania jest także pozyskiwanie i ochrona spuścizny likwidowanych zakładów, w tym dokumentacji wzorniczej.

W drugim planowane są zakupy prac artystów szklarzy i ceramików, których twórczość jest przykładem oryginalnych rozwiązań formalnych lub technologicznych i dokumentuje zmieniające się tendencje artystyczne obu dyscyplin. W obszarze zainteresowań pozostają także działania uzupełniające kolekcję o prace artystów z pierwszej połowy XX w. i twórców, których czas aktywności przypadł na drugą połowę XX w. znajdujących się w reprezentacji zbiorów w kontekście poszerzania zespołu ich dzieł oraz nabytków dzieł artystów dotąd niereprezentowanych w kolekcji wrocławskiej, ze szczególnym uwzględnieniem środowiska związanego z Dolnym Śląskiem lub wywodzącego się z ASP we Wrocławiu.

20. Dział Fotografii i Intermediów

20.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji

Kolekcja Działu Fotografii i Intermediów składa się z kilkunastu tysięcy zdjęć – od fotografii równie wiekowych co sama dziedzina (z 1839 r.) po pokaźny zbiór dagerotypii i technik szlachetnych: kalotypii, ambrotypii czy późniejszych, unikalnych heliotypii. Wyróżnić w nim należy kolekcję zdjęć Hermana Kronego, przedstawiającą Wrocław przełomu XIX i XX w., oraz polskich piktorialistów – Jana Bułhaka czy środowisko lwowskie – Henryka Mikolascha czy Jana Neumana. Ważnymi pozycjami pozostają również twórczość Zofii Rydet, awangardowe dzieła Zdzisława Beksińskiego, Jerzego Lewczyńskiego i Bronisława Szlabsa, znane jako „antyfotografia”, oraz późniejsze neoawangardowe tendencje fotomedializmu.

20.2. Strategia rozbudowy kolekcji

Kolekcja wymaga znaczących uzupełnień. Zamierzamy rozszerzyć oś neoawangardową zbioru. W tym celu planujemy zakup prac odnoszących się do konceptualizmu i kontekstualizmu, artystów takich jak Jolanta Marcolla czy Romuald i Anna Kuterowie.

Pozostając zaś w zgodzie z kierunkiem rozwoju strategii, który wyznaczył jeszcze Mariusz Hermansdorfer, wieloletni dyrektor Muzeum Narodowego we Wrocławiu, ważne miejsce w naszych zainteresowaniach zajmują obecne przemiany zachodzące na polu sztuki.

Uzupełnienia wymaga nurt sztuki krytycznej i społecznej, np. twórczość Stanisława Kulawiaka. Długoterminowo, zamierzamy pogłębić w naszej kolekcji niezwykle aktualne wątki ekologiczne (dzieła Diany Lelonek), tożsamości płciowej i emancypacji (Karoliny Breguły, Goshki Macugi, Ewy Partum, Karola Radziszewskiego, Łukasza Rusznicy, Teresy Tyszkiewicz) czy rozwoju najnowszej technologii i post-fotografii (Elvina Flamingo). Nabytki te byłyby kontynuacją naszych działań z ostatnich lat: konsekwentnego rozszerzania wspomnianych nurtów przez zakup prac takich artystów jak Aneta Grzeszykowska, Magda Hueckel, Dorota Walentynowicz, Weronika Gęsicka, Alicji Karska i Aleksandra Went.

Zależy nam na pozyskaniu dzieł odnoszących się do osi współczesnej i historii najnowszej, transformacji lat 90. i tożsamości krajów postkomunistycznych, np. prac Marka Berezowskiego, Michała Szlagi, Jany Shostak, ale też twórców związanych z kolektywem „Sputnik” – jak Adam Pańczuk, Mateusz Kowalik czy Piotr Stasik.

Zakładamy rozbudowanie ważnej dla kolekcji osi wrocławskiej o prace artystów badających temat trudnej historii i tożsamości regionu Dolnego Śląska i jego stolicy, takich jak Agnieszka Pajączkowska czy Yuriy Biley. Wrocław, znany przecież jako „miasto spotkań” między Wschodem a Zachodem, przyjął jedną z większych liczb uchodźców po ataku Rosji na Ukrainę. W obliczu przyspieszającej historii, konieczne wydaje się dostrzeżenie również artystów ukraińskich i białoruskich poruszających aktualne problemy polityczne i historyczne, np. Ali Savashevich, Mariny Naprushkiny czy Vlady Ralko.

Zaproponowane obszary fotografii wpisujące się w osie strategii rozbudowy kolekcji sztuki współczesnej Muzeum pozwolą na uzupełnienie zbiorów o brakujące ogniwa. Zakup dzieł wspomnianych artystów byłby punktem wyjścia do utrzymania aktualności zasobów w dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości politycznej, społecznej i ekologicznej. Natomiast efektem końcowym stałaby się kolekcja, odzwierciedlająca panoramę zjawisk łączących fotografię i sztukę od momentu wynalezienia fotografii do dnia dzisiejszego.

MUZEUM ETNOGRAFICZNE

Muzeum Etnograficzne

Oddział Muzeum Narodowego we Wrocławiu

ul. Romualda Traugutta 111–113, 50-419 Wrocław

21. Dział Ceramiki

21.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji

Zbiór ceramiki obejmujący przeszło 1000 obiektów to nie tylko kolekcja rzemieślniczych dzieł sztuki, to także szczególne archiwum historii migracji, wymiany kulturowej oraz przemian społeczno-kulturowych, jakie nastąpiły na Dolnym Śląsku po drugiej wojnie światowej. Zgromadzony zespół ceramiki cechuje się różnorodnością obiektów, które zostały pogrupowane w czterech głównych kategoriach.

Pierwsza z nich koncentruje się na przedwojennej ceramice dolnośląskiej, w większości wyrobach manufakturowych. W obrębie tego zbioru na szczególną uwagę zasługują: kamionka bolesławiecka, fajansowe talerze wytwarzane między innymi w manufakturze w Magdeburgu oraz eksponaty ceramiki żytańskiej: talerze i patery.

Druga kategoria w kolekcji to ceramika, która została przywieziona na Dolny Śląsk przez grupy osadnicze po roku 1945. W obrębie tego zespołu znajdują się zarówno proste, niezdobione użytkowe naczynia: dzbanki, talerze, misy, gliniane garnki, jak i te zdobione.

W zbiorach muzealnych znajduje się również kolekcja ceramiki użytkowej pochodzącej z różnych ośrodków ceramicznych, takich jak Łązek Ordynacki, Iłża, Tomaszów Mazowiecki, Rędocin, Brzeziny i Medynia. Autorskie prace uznanych garncarek i garncarzy: Jadwigi Kosiarskiej, Władysławy Prucnal, Emilii Chmiel, Gustawa Połetka, Ludwika Startka i innych. Ten trzeci zespół pozyskany został przez Muzeum w latach 1952–1954 z Pierwszej Ogólnopolskiej

Wystawy Ceramiki i Szkła Artystycznego, która prezentowana była w 1954 r. we wrocławskim Muzeum Śląskim. Analiza tej części kolekcji pozwala na zgłębienie różnorodności technik, stylów i motywów występujących w ceramice użytkowej z różnych regionów Polski.

Ostatnią i istotną kategorią są naczynia wykonane przez garncarzy, którzy reaktywowali warsztaty garncarskie na obszarze Dolnego Śląska po 1945 r. Ta szczególna kolekcja obejmuje wyroby autorstwa wybitnych ceramików, takich jak Ludwik Kępa, Michał Podlipski, Stefan Słapczyński, Józef Trzeźniowski oraz Kazimierz Woźniak.

W muzealnej kolekcji ceramiki ludowej wyróżnia się zespół, liczący obecnie ponad 200 obiektów ceramicznych z terenów Pokucia i Huculszczyzny, o charakterystycznym wzornictwie typowym dla tego regionu, kolorystyce i technice wykonania. Najstarszy z zabytków jest datowany na 1889 r. – to wazon z Kołomyi sygnowany: „Szkola Przemysłu Ceramicznego w Kołomyi Kołomyjska Szkola Ceramiczna”. Znaczna większość obiektów pochodzi z pierwszej połowy XX w. i jest dziełem anonimowych twórców.

Do tej grupy należy też wyróżniający się zespół obiektów ceramicznych z połowy XX w. (ponad 100 naczyń) autorstwa pochodzącego z Pistynia Kazimierza Woźniaka (1909–1991), który przeniesione z Pokucia tradycje garncarskie kontynuował w Oławie do końca lat 70. XX w. Wykonywane przez niego naczynia nawiązują w formie i stylistyce do wyrobów dawnych pokuckich mistrzów, a przede wszystkim do twórczości najliczniejszego rodu garncarskiego w Pistyniu – Koszaków.

W 2015 r. Muzeum otrzymało imponujący zbiór huculskiego rękodziela pochodzący z końca XIX i pierwszej połowy XX w. Donatorzy Ewa Załęska-Szczepka i Andrzej Szczepka przekazali 250 przedmiotów huculskiego rękodziela ludowego, wśród których jest zbiór 85 huculskich naczyń ceramicznych mających dużą wartość zabytkową i artystyczną. Zdecydowana ich większość pochodzi z pierwszej połowy XX w. i są to naczynia zarówno użytkowe, jak i dekoracyjne: misy, talerze, patery, dzbany, butle, wazoniki, lichtarze, świeczniki, pojemniki na wódkę i wino (tzw. kołacze). Niektóre z nich zostały wykonane przez znanych i cenionych garncarzy: Jana Broszkiewicza, Piotra Nappa z Kut, Piotra Cwiłyka z Kosowa czy Piotra Koszaka z Pistynia.

21.2. Strategia rozbudowy kolekcji

W przyjętej strategii rozbudowy kolekcji ceramiki ludowej bierzemy pod uwagę czynniki, które zapewnią spójny i ukierunkowany rozwój zbioru. Koncentrujemy się na różnorodności czynników, które przyczynią się do wartościowego poszerzenia kolekcji, obejmującej zarówno tradycyjne, rzemieślnicze wyroby, jak i nowoczesne, eksperymentalne dzieła. Uwzględniamy różnorodne aspekty, takie jak: pochodzenie, style, techniki, artystyczne podejścia, tematyka i funkcje.

W sferze naszych zainteresowań są:

- 1) przedwojenna ceramika dolnośląska ze zwróceniem uwagi na naczynia o zróżnicowanych stylach i technikach;
- 2) współczesne prace garncarzy, rzemieślników i artystów aktywnych na Dolnym Śląsku; poprzez wspieranie ich działalności można stworzyć kolekcję, która nie tylko będzie odzwierciedlać współczesne dolnośląskie tradycje garncarskie, lecz także różnorodność wizji i inspiracji artystycznych;
- 3) ceramika bolesławiecka będąca nieodłączną częścią regionalnego dziedzictwa, wzbogacająca zbiory o jej charakterystyczny styl i unikalne wzory;

- 4) prace garncarzy, którzy reaktywowali po przesiedleniu na Dolny Śląsk swoją działalność, takich jak Ludwik Kępa, Józef Trześniowski, Stefan Słapczyński, Kazimierz Woźniak czy Michał Podlipski;
- 5) obiekty związane z pokucką majoliką, zwłaszcza unikatowe dzieła autorstwa takich artystów jak Jan Broszkiewicz, Piotr Napp z Kut, Piotr Cwiłyk z Kosowa, Piotr Koszaka z Pistynia i innych;
- 6) ceramika nawiązująca do etnodizajnu oraz współczesne dzieła ceramiczne, które w swoim stylu, formie czy technikach odwołują się do tradycyjnych wzorów – takie eksponaty, łączące w sobie elementy dziedzictwa kulturowego z nowoczesnymi interpretacjami, wprowadzają ciekawe konteksty do kolekcji.
- 7) poszerzenie kolekcji o rzeźby, instalacje i ceramikę artystyczną, niekoniecznie pełniącą praktyczne funkcje, co podkreśli różnorodność funkcji ceramiki.

22. Dział Folkloru

22.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji

Przedwojenne i powojenne kolekcje Działu Folkloru to zabytki związane z obrzędowością doroczną, kalendarzową i rodzinną oraz instrumenty muzyczne.

Na Dolnym Śląsku folklor i związana z nim plastyka obrzędowa są wyrazem wzajemnego oddziaływania wzorów kultur ludności zamieszkałej na tym obszarze po drugiej wojnie światowej. W regionie o tak wielu tradycjach zmianom ulegały formy świętowania oraz towarzyszące im akcesoria i rekwizyty. W ludowej obrzędowości to właśnie rekwizyt odgrywał rolę wiodącą. Splatają się w nim tradycje antyczne, pogańskie i chrześcijańskie.

Kolekcja Działu Folkloru jest w dużej mierze wynikiem prowadzonych na Dolnym Śląsku w latach 60. XX w. badań terenowych z zakresu plastyki obrzędowej. Obecnie muzeum posiada w zbiorach ponad 1200 pisanek, w większości wykonanych współcześnie, ale nawiązujących do tradycyjnych technik i wzornictwa huculskiego, łemkowskiego, rzeszowskiego, wołyńskiego, poleskiego, suwalskiego, lubelskiego, opolskiego oraz z Bukowiny rumuńskiej. Zbiór ten uzupełnia niezwykle cenny zestaw pisanek huculskich, wykonanych w latach 30. ubiegłego wieku. Pisanki to najbardziej znane i najciekawsze rekwizyty obrzędowości wielkanocnej.

Interesującym przykładem współczesnej twórczości plastycznej są także szopki dolnośląskie: obnośne kukiełkowe, typu krakowskiego oraz rzeźbiarskie. Na Dolnym Śląsku można było spotkać proste szopki – wykonane i obnoszone przez reemigrantów z byłej Jugosławii, osadników pochodzących z regionu Tarnopolskiego, Wileńskiego czy Krakowskiego. Zespół stanowi ważną pozycję ze względu na walory artystyczne, jak i w odniesieniu do dawnych wartości kultury ludowej. Z założenia akcesoria związane z ludowymi obrzędami wykonywane są z nietrwałych materiałów. Ich przeznaczenie było co najwyżej kilkusezonowe, a najczęściej jednoroczne. Najcenniejsze, najstarsze formy znajdziemy już tylko w muzealnych zbiorach.

22.2. Strategia rozbudowy kolekcji

W kontekście kolekcji istotną kategorią jest lokalność – powiązanie zbiorów z określonym obszarem, którego centrum jest historyczny Dolny Śląsk. Przedwojenny i powojenny charakter zbiorów predestynuje jednak do zadawania wciąż nowych pytań i poszukiwania inspiracji dotyczących opisywania kultury społecznej w jej istotnych kontekstach – świętowania, spędzania czasu wolnego, pracy, a także szeroko rozumianej codzienności. Wymusza

przyglądanie się i śledzenie aktualnych trendów społeczno-kulturowych, a także współczesnych antropologicznych nurtów badawczych. Takie podejście pozwala na kontynuowanie rozwoju kolekcji i tworzenie dobrego w skali województwa oraz kraju zbioru – merytorycznego, przekrojowego pod względem czasu powstania i reprezentatywnego w zakresie obejmowanych zjawisk społeczno-kulturowych.

Zainteresowanie obiektami folkloru i obrzędowości wynika nie tylko ze świadomości ich historycznej rangi, ale także potencjału kreowania obrazu dawnej i współczesnej rzeczywistości rodzinnej, społecznej i kulturowej. Istotnymi kryteriami w tym procesie są autor, twórca, powszedniość (dostępność), ale także oryginalność i unikatowość. Uwzględnia się też kondycję społeczną twórcy, jego osobowość czy umiejętności warsztatowe, jakość wytworzonego dzieła, kreatywność, indywidualizm w sposobie stosowanych wzorów i technik wykonania.

23. Dział Kultury Technicznej

23.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji

W obrębie zbiorów Działu Kultury Technicznej można wyodrębnić dwie duże kolekcje:

Snycerstwo – to kolekcja licząca ok. 230 drewnianych i drewniano-metalowych obiektów, w ramach której można wydzielić mniejsze kolekcje tematyczne obejmujące: ozdobne formy do masła, matryce do drukowania tkanin, zdobione narzędzia i sprzęty tkackie, łąki dzwonków pasterskich oraz zabytki sztuki huculskiej.

Na szczególną uwagę zasługuje kolekcja kabłąków dzwonków pasterskich (33 zabytki). Zostały w latach 1953–1955 przejęte przez ówczesne Muzeum Śląskie we Wrocławiu ze Składowicy Muzealnej w Żelaźnie oraz Muzeów w Bolkowie i Opolu, do których większość z nich trafiła z dawnych zbiorów niemieckich. W podobny sposób – z innych muzeów dolnośląskich, składowic muzealnych lub instytucji terenowych – trafiła do zbiorów (głównie w latach 1949–1955) większość spośród 45 matryc do dekoracyjnego barwienia tkanin oraz duża część zdobionych sprzętów tkackich (głównie przęślice stołeczkowe).

W późniejszych latach zbiory te oraz kolekcja ozdobnych form do masła (105 zabytków) były sukcesywnie powiększane na drodze muzealnych zakupów lub darowizn.

Kowalstwo ludowe – trzon tej kolekcji stanowi niemal kompletne wyposażenie dwóch wiejskich kuźni: z pow. wałbrzyskiego oraz z dawnego woj. lwowskiego (skąd urządzenia i narzędzia przewiezione zostały po powojennej zmianie granic do Gliwic). Zbiór urządzeń, narzędzi i wyrobów kowalskich był następnie uzupełniany, m.in. w trakcie muzealnych badań terenowych prowadzonych w latach 1956–1957 oraz 1958–1963 na terenie kilku dolnośląskich powiatów. Również w ramach tej kolekcji można wyodrębnić mniejsze, szczególnie ciekawe zbiory, w tym: zdobione kowadła bezrożne (pochodzące z XVIII i XIX w.), pozyskane w większości w trakcie badań terenowych oraz zdobione okucia wozów i innych środków transportu.

W zbiorach Działu znajduje się też kilka mniejszych kolekcji, takich jak: **szewstwo, rybołówstwo, wyposażenie domu, rzemiosło drzewne**.

23.2. Strategia rozbudowy kolekcji

Do zbiorów Działu Kultury Technicznej pozyskiwane są przede wszystkim zabytki wytworzone do połowy XX w. Jest tu pole do istotnej zmiany w ogólnej strategii powiększania zbiorów

polegającej na rozszerzeniu zainteresowań także o przedmioty wyprodukowane w latach 50. i 60. XX w. Zdecydowana większość tych przedmiotów to seryjne produkty fabryczne, wykonane na ogół z materiałów, które trudno nazwać „tradycyjnymi” (np. z tworzyw sztucznych), część z nich jest zasilana energią elektryczną. Ich związek z dawną kulturą wsi i etnograficznym profilem Muzeum jest zatem bardzo problematyczny. Przedmioty te mogą natomiast uzupełnić kolekcję i udokumentować przemiany kulturowe na wsi w XX w.

24. Dział Sztuki

24.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji

Zbiory Działu Sztuki stanowią najliczniejszą kolekcję Muzeum Etnograficznego i obejmują:

- 1) **Malarstwo ludowe XVIII–XX w.** – kolekcja licząca 260 obrazów, głównie o tematyce religijnej, reprezentuje różne techniki rękodzieła ludowego. Obrazy te zostały namalowane na płótnie, papierze, blasze, desce, stanowią również kompozycje umieszczane na kanwie tekturowej, tworzą kapliczki, relikwiarze; do kolekcji należą także późniejsze „święte obrazy” powielane techniką oleodruku.
- 2) **Rzeźba ludowa XVIII–XX w.** – kolekcja licząca ok. 300 zabytków pochodzących z terenu Dolnego Śląska, głównie z ziemi kłodzkiej, Kotliny Kamiennogórskiej oraz z okolic Lwówka Śląskiego i Lubania, terenów stanowiących katolickie enklawy na terytorium zamieszkałym przede wszystkim przez ewangelików. O katolickiej proveniencji świadczy także tematyka rzeźb – nawiązania do cudownych wizerunków maryjnych z pielgrzymkowych miejscowości Śląska i terenów ościennych, wizerunki Chrystusa, Świętej Rodziny, Trójcy Świętej oraz świętych patronów. Do kolekcji należy również zespół kilkunastu uli figuralnych pochodzących ze wsi Dworek koło Lwówka Śląskiego, powstałych od XVIII do XIX w.
- 3) **Obrazy na szkle XVIII–XIX w.** – kolekcja licząca ok. 650 zabytków jest drugą co do wielkości (po Muzeum Karkonoskim w Jeleniej Górze) kolekcją tego typu obiektów w Polsce. Ta charakterystyczna dla kultury ludowej dziedzina sztuki, rozpowszechniona na terenie Europy Środkowej, na Dolnym Śląsku rozwijała się głównie w XVIII i XIX w. w rejonie Podsudecia. W ikonografii zdecydowanie przeważają tematy religijne – przedstawienia Matki Boskiej (głównie wizerunki z ośrodków pielgrzymkowych), Chrystusa, Świętej Rodziny, Trójcy Świętej, motywów pasyjnych (Ukrzyżowanie, Pieta), Małego Jezusa i Małego Jana Chrzciciela (jako kilkuletnich chłopców), a przede wszystkim świętych patronów.
- 4) **Formy piernikarskie XVIII–XIX w.** – kolekcja licząca ponad 250 obiektów, pochodzących z dolnośląskich muzeów regionalnych, co pozwala określić je jako miejscowe. Świadczą o wysokim poziomie tutejszego snycerstwa, dowodząc iż Dolny Śląsk był ważnym ośrodkiem piernikarskiego rzemiosła. Cały zespół jest równie cenny jak toruński, a pojawiające się na części form motywy ikonograficzne są historycznym udokumentowaniem powiązań obydwu ośrodków. Kolekcja zróżnicowana jest pod względem wielkości, jak i techniki wykonania form – występują formy jednoczęściowe jedno-, dwu-, trzy- i czterostronne, a także formy dwudzielne do wyrobów pełnoplastycznych. Około 1/6 form piernikarskich jest datowanych, najstarsza pochodzi z 1667 r., najmłodsza z 1875 r. Typowe motywy ikonograficzne, jak przedstawienia dam i kawalerów w zdobnych szatach, huzarów, niemowląt w powijkach, zwierząt, tablic z

alfabetem oraz symbolicznych wirujących kół i serc, uzupełnione są nielicznymi przedstawieniami sakralnymi – Matki Boskiej, Świętej Rodziny czy świętych.

- 5) **Malowane meble dolnośląskie XVIII–XIX w.** – niezwykle cenna kolekcja licząca ok. 600 obiektów, wśród których znajdują się skrzynie posagowe, szafy, kredensy, komody, szafki wiszące i zegarowe, stoły, zydle, kołyski, łóżka oraz drobne sprzęty domowe, jak solniczki i łyżniki. Zdecydowana większość, o czym świadczą umieszczone na nich daty, powstała w XVIII i XIX w. Każdy mebel zarówno formą, jak i malaturą nawiązuje do barokowych mebli mieszczańskich i dworskich. Kolekcję uzupełniają meble przywiezione po drugiej wojnie światowej przez przesiedleńców osadników z różnych regionów Polski (m.in. z Kresów Wschodnich, Małopolski, Podhala, Huculszczyzny, Polski centralnej), a także popularne meble kuchenne produkowane fabrycznie.
- 6) **Grafika dewocyjna XVIII–XX w.** – kolekcja krzeszowskiego benedyktyna, o. Nikolausa von Lutterottiego liczy ok. 13 500 grafik. Są to głównie prace z XVIII i XIX wieku drukowane na terenie Niemiec, Austrii, Czech, Francji, Szwajcarii, a także Polski. Zbiór zawiera przede wszystkim wizerunki świętych patronów, ale także małe obrazki przeznaczone do modlitewników, same modlitewniki, listy modlitewne, ilustracje przypowieści biblijnych, pamiątki sakramentów czy zawiadomienia o śmierci. Obok drzeworytów, miedziorytów, stalorytów i litografii odbijanych na papierze lub tkaninie, pojawiają się obrazki wykonywane techniką mieszaną – szczególnie cenne i efektowne druki ręcznie kolorowane, naklejane na tkaninę, tiul, a nawet liście.
- 7) **Sztuka nieprofesjonalna XX–XXI w.** – od 1968 r. do zbiorów pozyskiwane są prace tzw. artystów nieprofesjonalnych – malarzy, rzeźbiarzy niemających wykształcenia plastycznego. Rdzeń kolekcji – liczącej dziś ok. 1200 prac – stanowi pokłosie zainicjowanych w latach 60. XX w. Wojewódzkich Przeglądów Plastyki Amatorskiej, co spowodowało, iż znakomita większość obiektów dokumentuje twórczość artystów dolnośląskich, ale także opolskich czy górnośląskich (jako efekt konkursów o zasięgu ogólnopolskim).
- 8) **Varia XIX–XX w.** – kolekcja zawierająca zabytki niedające się wprost zaklasyfikować do żadnego z powyższych rodzajów obiektów. Są to m.in. dioramy, butelki z pasyjką, naczynia pamiątkowe, negatywy fotograficzne (również szklane), dokumenty w postaci świadectw szkolnych i umów, praca dyplomowa, albumy ze zdjęciami i pocztówkami, monidła oraz różnego rodzaju drobne przedmioty sztuki użytkowej.

24.2. Strategia rozbudowy kolekcji

Priorytetowe dla rozwoju kolekcji jest pozyskiwanie obiektów związanych z regionem Dolnego Śląska, czyli takich, które tu powstały bądź były użytkowane oraz takich, które związane są z jego mieszkańcami – zarówno byłymi, jak i obecnymi. Wyjątek stanowią dzieła uznanych twórców ludowych i nieprofesjonalnych – nawet jeśli nie mają oni związku z Dolnym Śląskiem. Obiekty użytkowe powinny wyróżniać się dekoracyjnością, być w dobrym stanie konserwatorskim, a także pełnić funkcję edukacyjną – dokumentować historię regionu, stanowić materiał porównawczy do badań etc.

Niezwykle cenne są nabytki uzupełniające poszczególne kolekcje, ale także obiekty rzadkie, unikatowe, mogące stanowić zaczątek nowego wątku w kolekcji. Niebagatelną rolę w tworzeniu kolekcji etnograficznych mają historie samych obiektów – dzięki którym można śledzić historie ludzkie, będące przedmiotem żywego zainteresowania etnografów.

25. Dział Tkanin i Strojów

25.1. Historia i syntetyczny opis kolekcji

W zbiorach działu można wyodrębnić trzy rodzaje kolekcji:

- 1) **Stroje dolnośląskie z XIX w.** – kolekcja licząca prawie 440 zabytków, w tym 80% stanowią czepce (ponad 300 egzemplarzy), co stanowi największą kolekcję w polskich muzeach. Oprócz czepców zbiór ten obejmuje przede wszystkim poszczególne elementy strojów kobiecych, takie jak: katanki, gorsety, spódnice, fartuchy i chustki naramienne. Strój męski reprezentowany jest w bardzo skromnej liczbie obiektów i są to: kamizelki, kaftan, płaszcz, jedna para spodni i czapka rogatywka. Większość zabytków pochodzi z dawnych muzeów niemieckich, ich proveniencja obejmuje głównie XIX w., a przejęte zostały przez ówczesne Muzeum Śląskie w latach 1948–1955 ze składnic muzealnych i muzeów regionalnych na Dolnym Śląsku. Mimo że cała kolekcja przejmowana była bez dokumentacji (zniszczonej w wyniku wojny) mówiącej o dokładnym pochodzeniu czy czasie wykonania poszczególnych eksponatów, to posiada ona niemałą wartość zabytkową i historyczną oraz kulturalno-obyczajową.
- 2) **Stroje ludowe** – kolekcja obejmująca ok. 1400 zabytków; najwięcej jest w niej odświętnych, bogato zdobionych, ubiorów kobiecych, a znacznie mniej męskich.
- 3) **Tkaniny** – kolekcja liczy prawie 600 zabytków. Znajdują się w niej dekoracyjne ręczniki, obrusy i serwetki, poszewki, makatki, narzuty, kilimy, dywany dwuosnowowe.

Dwie ostatnie kolekcje związane są z ludnością przesiedloną na Dolny Śląsk po 1945 r. z wielu regionów. Są bardzo różnorodne zbiory, co związane jest z pochodzeniem poszczególnych eksponatów. Zostały one przywiezione przede wszystkim z dawnych województw wschodniej Polski (tzw. Kresów) oraz z Polski centralnej, z Małopolski, Lubelszczyzny, Górnego Śląska, a także spoza jej granic (z Bukowiny rumuńskiej, Bośni i Hercegowiny) Ubiory i tkaniny wykonywane były najczęściej przez anonimowych twórców w latach międzywojennych XX w., ale niektóre pochodzą z lat wcześniejszych (nawet z końca XIX w.). Większość z tych zabytków zakupiono w latach 60. XX w. w wyniku badań terenowych prowadzonych przez pracowników Muzeum. W latach późniejszych kolekcję uzupełniały pojedyncze egzemplarze kupowane od indywidualnych osób lub przez nich ofiarowane.

25.2. Strategia rozbudowy kolekcji

Zakładamy pozyskiwanie do zbiorów obiektów, które uwzględniają specyfikę heterogenicznej kultury dolnośląskiej, a więc ich różnorodne pochodzenie regionalne.

Jednocześnie kładziemy nacisk na te, które wyróżniają się wyjątkowym zdobnictwem, czy to w postaci haftów czy splotów tkackich, jakie dotąd w zbiorach się nie pojawiły lub jest ich niewiele.

Najbardziej interesujące są te, którym towarzyszy ciekawa, zapamiętana historia ich powstania i użytkowania, ale również takie, które dostarczają wyjątkowych informacji o już bardziej współczesnych obyczajach i tradycjach związanych z wytwarzaniem tkanin i odzieży.

MUZEUM „PANORAMA RAĆLAWICKA”

Muzeum „Panorama Raćławicka”

Oddział Muzeum Narodowego we Wrocławiu

ul. Jana Ewangelisty Purkyniego 11, 50-155 Wrocław

Historia

Pomysłodawcą „Panoramy Raćławickiej”, olbrzymiego obrazu o wymiarach 15 × 114 m, był znany lwowski malarz Jan Styka (1858–1925), który zaprosił do współpracy znakomitego batalistę Wojciecha Kossaka (1856–1942). Pomagali im Ludwik Boller, Tadeusz Popiel, Zygmunt Rozwadowski, Teodor Axentowicz, Włodzimierz Tetmajer, Wincenty Wodzinowski i Michał Sozański. Autorom pomysłu zależało głównie na upamiętnieniu tradycji narodowych w 100. rocznicę insurekcji kościuszkowskiej – bitwy stoczonej 4 kwietnia 1794 r. pod Raćławicami przez wojska powstańcze (z udziałem słynnych kosynierów) pod wodzą generała Tadeusza Kościuszki (1746–1817) z wojskami rosyjskimi dowodzonymi przez generała Aleksandra Tormasowa.

„Krzepiąca serca” bitwa raćławicka miała dla będącego wówczas w niewoli narodu niezwykle znaczenie. Dlatego organizowana w roku 1894 we Lwowie Powszechna Wystawa Krajowa była dobrą okazją do realizacji projektu Styki. Specjalnie tkane płótno zakupiono w Brukseli, żelazną konstrukcję rotundy projektu Ludwika Ramuła – w Wiedniu. Budynek rotundy, usytuowanej w parku Stryjskim we Lwowie, gotowy był w lipcu 1893. Olbrzymie panoramowe dzieło powstało w ciągu zaledwie 9 miesięcy, między sierpniem 1893 a majem 1894 r. Uroczyste otwarcie „Panoramy Raćławickiej” nastąpiło 5 czerwca 1894 r. Od początku cieszyła się niesłabnącym zainteresowaniem widzów i od razu stała się głównym magnesem przyciągającym do Lwowa rzesze turystów.

Wojenne i późniejsze losy „Panoramy Raćławickiej” okazały się burzliwe. Obraz przeżył bombardowanie, wieloletnie przechowywanie w drewnianej skrzyni, a po wojnie wraz ze zbiorami przekazanymi Polsce przez USRR trafił do Wrocławia. Tu stał się obiektem starć i kartą przetargową polityków najwyższego szczebla i przez wiele lat nie był udostępniany publiczności, przeprowadzono jedynie kilka konserwacji płótna w szkolnych salach gimnastycznych.

Kolejne społeczne komitety czyniły starania o właściwą konserwację i ekspozycję płótna, jednak niewygodna dla władz PRL-u tematyka obrazu powodowała wstrzymywanie działań. Oczekiwania wielu Polaków spełniły się dopiero po wstrząsie sierpnia 1980 r., kiedy to pomysł wybudowania we Wrocławiu rotundy ekspozycyjnej uzyskał nareszcie przysłowiowe zielone światło. Dzieło Styki i Kossaka stało się wtedy świadectwem solidarności Polaków, którzy wielkodusznie zorganizowali zebranie funduszy na stworzenie odpowiedniego miejsca ekspozycji.

Uroczyste otwarcie 14 czerwca 1985 r. „Panorama Raćławicka” – arcyciekawa rotunda przy ul. Jana Ewangelisty Purkyniego fantastycznie eksponująca obraz przedstawiający zwycięską bitwę pod Raćławicami – natychmiast po otwarciu stała się główną atrakcją miasta i pozostaje nią nieprzerwanie do dziś. Wśród licznych gości zwiedzających Panoramę znaleźli się m.in.: papież Jan Paweł II, królowa Holandii Beatrix i Czesław Miłosz.

Strategia rozbudowy kolekcji

Muzeum „Panorama Raćławicka” to oddział Muzeum, w którym eksponowany jest tylko i wyłącznie jeden zabytek, dzieło Jana Styki i Wojciecha Kossaka oraz siedmiu wybitnych malarzy polskich z przełomu XIX i XX w. Jest nim monumentalne malowidło z 1894 r. „Panorama Raćławicka”.

Oddział Muzeum „Panorama Racławicka” nie przewiduje możliwości powiększania kolekcji. Co nie oznacza, że tematy związane z „Panoramą Racławicką”, historią jej powstania, autorami oraz burzliwą historią nie są obiektami naszego zainteresowania kolekcjonerskiego.

Muzeum w ramach strategii rozbudowy kolekcji określonych dla Galerii Sztuki XVI-XIX w. zakłada możliwość pozyskania szkiców malarskich i rysunków do „Panoramy Racławickiej” oraz innych prac jej twórców (W. Kossak, J. Styka, Wł. Tetmajer, W. Wodzinowski, T. Axentowicz, L. Boller, T. Popiel, Z. Rozwadowski, M. Sozański).

Dodatkowo Muzeum jest zainteresowane pozyskaniem artefaktów i dokumentów związanych z „Panoramą Racławicką”, które uzupełnią archiwum znajdujące się w Gabinecie Dokumentów. Obecnie na dokumentację „Panoramy Racławickiej” i innych panoram polskich i obcych składają się: Archiwum dokumentów i pamiątek dotyczących okresu lwowskiego funkcjonowania „Panoramy Racławickiej”, Archiwum dokumentów obejmujący powojenne losy obrazu we Wrocławiu, Archiwum fotograficzne, Archiwum wycinków prasowych i Archiwum audiowizualne.

IV. ZBIORY BIBLIOTECZNE

Historia i syntetyczny opis księgozbioru

28 marca 1947 r. zostało powołane do życia Muzeum Państwowe we Wrocławiu. Jednym z jego działów była biblioteka naukowa. Zorganizowana została już w 1945 r. przez Referat Muzeów i Ochrony Zabytków i jako pierwszy dział zamierzonego muzeum przeszła pod opiekę delegata Ministerstwa Kultury i Sztuki we Wrocławiu. Uruchomiona prowizorycznie służyła czytelnikom w gmachu Muzeum Zamkowego od 1946 r. i była niezbędnym warsztatem naukowym, pomocnym przy organizacji wszystkich działów muzealnych. Do obecnej lokalizacji zbiory biblioteki zostały przeniesione w 1952 r.

Jest to biblioteka specjalistyczna o charakterze naukowym. Najstarszą część zbiorów tworzą: księgozbiór dawnego Muzeum Sztuk Pięknych we Wrocławiu (Schlesisches Museum der bildenden Künste), ocalała część księgozbioru dawnego Muzeum Przemysłu Artystycznego i Starożytności (Schlesisches Museum für Kunstgewerbe und Althertümer) oraz zbiory Dawnego Krajowego Urzędu Ochrony Zabytków Prehistorycznych (Landesamt für Vorgeschichte), który zawierał publikacje archeologiczne. Z pozyskanych księgozbiorów muzealnych (ok. 30 tys. woluminów) najliczniejsze są publikacje wydane w latach 1870–1939.

Księgozbiór biblioteki liczy ponad 110 000. woluminów. Biblioteka ma w swoim zasobie bogaty zbiór publikacji, szczególnie ukierunkowany na sztukę dawną (malarstwo, rzeźba, grafika), sztukę współczesną (malarstwo, rzeźba, grafika, szkło i ceramika, nowe sztuki wizualne), rzemiosło artystyczne (meble, szkło, ceramika, złotnictwo, ślusarstwo, kowalstwo, konwisarstwo, kostiumologia), dawną broń, numizmatykę i sfragistykę, sztukę książki, fotografię, historię, archeologię, etnografię i etnologię, teorię sztuki, muzealnictwo i muzeologię, ochronę i konserwację zabytków.

Istotny zbiór tworzą czasopisma, szczególnie te wydawane w latach 1880–1939, np. „The Studio” (Londyn od 1893 r.), „Kunst und Kunsthandwerk” (Wiedeń od 1898 r.), „Deutsche Kunst und Dekoration” (Darmstadt, od 1897 r.), „Gazette des Beaux-Arts” (Paryż, od 1859 r.), „The Magazine of Art” (Londyn, od 1895 r.). Znajduje się tu także duża kolekcja wydawanych od XIX w. katalogów zbiorów muzealnych, katalogów wystaw i katalogów aukcyjnych. Najcenniejszy zasób Biblioteki stanowią zbiory specjalne starych druków (ponad 1500 tytułów) i rękopisów.

Księgozbiór służy głównie pracownikom Muzeum oraz studentom. Biblioteka udostępnia użytkownikom zbiory na miejscu w czytelni. Prawo do wypożyczania książek na zewnątrz posiadają pracownicy Muzeum. Na prośbę krajowych instytucji pokrewnych publikacje wydane po 1945 r. udostępniane są w ramach wypożyczalni międzybibliotecznej.

Księgozbiór podręczny czytelni złożony jest z podstawowych opracowań dotyczących poszczególnych obszarów zainteresowania historii sztuki oraz słowników, encyklopedii, leksykonów ogólnych i specjalistycznych, słowników językowych i biograficznych (*Polski słownik biograficzny*, *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler*, *Saur-Allgemeines Künstler Lexikon*, *Der grosse Brockhaus*). W czytelni dostępne są również katalogi zbiorów Muzeum Narodowego we Wrocławiu oraz rotacyjnie wszystkie nowości.

Strategia poszerzania księgozbioru

Księgozbiór służy przede wszystkim pracownikom merytorycznym Muzeum jako warsztat naukowy konieczny do opracowania zbiorów muzealnych; przygotowania wystaw oraz towarzyszących im katalogów wystaw; tworzenia wszelkiego rodzaju publikacji popularyzujących zbiory i działalność muzeum. Ze zbiorów biblioteki korzystają kustosze, kuratorzy, konserwatorzy i edukatorzy zatrudnieni w Muzeum Narodowym we Wrocławiu. Użytkownicy biblioteki spoza Muzeum to przede wszystkim studenci historii sztuki i nauk humanistycznych, muzealnicy, pracownicy naukowcy instytucji pokrewnych oraz miłośnicy sztuki pragnący pogłębić wiedzę.

Charakter gromadzonych zbiorów jest w całości podporządkowany działalności Muzeum. Strategia poszerzania księgozbioru pozostaje więc niezmienna. Publikacje pozyskiwane są zgodnie z profilem gromadzenia artefaktów przez poszczególne oddziały i działy Muzeum. Gromadzenie zbiorów odbywa się poprzez planowane zakupy publikacji specjalistycznych polsko- i obcojęzycznych, głównie na zlecenie pracowników badających kolekcje muzealne. Biblioteka pozyskuje nowości w większości na zasadzie bezpłatnej wymiany z bibliotekami muzealnymi polskimi i zagranicznymi różnego szczebla (muzea narodowe, regionalne, miejskie, specjalistyczne...) oraz bibliotekami uczelni wyższych i pokrewnych instytucji naukowych na zasadzie wymiany stałej oraz okazjonalnej. Pozyskiwane są najczęściej naukowe katalogi zbiorów, katalogi wystaw, opracowania tematyczne i monografie artystów. Do zbiorów przyjmowane są również dary od osób prywatnych i instytucji.

V. POZYSKIWANIE OBIEKTÓW DO KOLEKCJI

1. Zasady ogólne

- 1) Muzeum Narodowe we Wrocławiu pozyskuje obiekty do kolekcji w drodze zakupów, darowizn, zapisów testamentowych i przekazów dokonywanych od osób prywatnych i instytucji z terenu Polski i z zagranicy.
- 2) W poszukiwaniu ofert aktywnie uczestniczą kustosze poszczególnych działów merytorycznych poprzez monitorowanie rynku aukcyjnego i antykwarycznego oraz bezpośredni kontakt z kontrahentami, artystami lub reprezentującymi ich przedstawicielami.
- 3) Muzeum przyjmuje propozycje ofert nabytków przysyłane drogą pocztową lub na adres mailowy: sekretariat@mnwr.pl. Formularz oferty znajduje się na stronie internetowej Muzeum.
- 4) Do zbiorów Muzeum przyjmowane są tylko obiekty spójne z daną kolekcją, znaczące pod względem autentyczności, wartości artystycznych, naukowych i historycznych

oraz te, których pozyskanie ma uzasadnienie w planach wystawienniczych i działaniach edukacyjnych.

- 5) Wszystkie nabytki są opiniowane przez Komisję Zakupów muzealiów działającą w Muzeum Narodowym we Wrocławiu jako kolegium doradcze dyrektora. Zakres jej działalności i zasady funkcjonowania określa Regulamin Komisji Zakupów zamieszczony na stronie internetowej Muzeum.
- 6) Przed podjęciem ostatecznej decyzji o zamiarze włączeniu obiektu do zbiorów sprawdzany jest jego status prawny oraz przeprowadzana weryfikacja w krajowym wykazie zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem oraz w bazie strat wojennych MKiDN.

2. Etyczne i prawne ramy gromadzenia i zbywania zbiorów

- 1) W procesie rozbudowy kolekcji Muzeum przestrzega przepisów wynikających z obowiązującego prawa, w tym w szczególności:
 - ustawy o muzeach,
 - ustawy o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami,
 - Kodeksu cywilnego,
 - ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych,
 - ustawy o finansach publicznych
 - wewnętrznych regulaminów uwzględniających wytyczne określone standardem SPECTRUM 5.0. dotyczących zasad i sposobów ewidencjonowania zbiorów muzealnych, ich inwentaryzacji oraz przemieszczania muzealiów i depozytów w obrębie muzeum.
- 2) Muzeum przestrzega kodeksu etyki ICOM i dąży we wszystkich działaniach do utrzymywania najwyższych standardów zawodowych.
- 3) Muzeum unika konfliktu interesów na jakimkolwiek etapie realizacji polityki (dotyczy to w szczególności zakupu obiektów od pracowników odpowiedzialnych za poszczególne kolekcje oraz osób z nimi spowinowaconych lub w jakikolwiek sposób związanych).
- 4) Muzeum przykładą szczególną uwagę do upewnienia się, że włączane do zbiorów obiekty mają niepodważalny tytuł prawny, a ich pozyskanie bądź eksport z kraju pochodzenia nie były związane z naruszeniem prawa.
- 5) Nabywając obiekty objęte ochroną prawną-autorską Muzeum stara się pozyskiwać tytuł prawny do korzystania z majątkowych praw autorskich (na skutek przeniesienia tychże praw lub licencji) w momencie nabycia obiektu. W przypadku gdy jest to niemożliwe, Muzeum poszukuje kontaktu z artystą lub jego spadkobiercami i dąży do pozyskania majątkowych praw autorskich lub licencji.

3. Ramy organizacyjne gromadzenia i zbywania zbiorów

- 1) Muzeum, podejmując decyzję o nabyciu obiektu do zbiorów, ma na uwadze konieczność zachowania przyjętych standardów opieki nad zbiorami, w tym w szczególności w zakresie zapewnienia odpowiednich warunków przechowywania, eksponowania, konserwacji, dokumentacji oraz możliwości udostępniania do celów edukacyjnych, naukowych i badawczych.
- 2) Muzeum nie przyjmuje do zbiorów obiektów:
 - stwarzających niebezpieczeństwo dla zbiorów, personelu lub zwiedzających,

- wykonanych z nietrwałych materiałów, których zachowanie w stanie niezmienionym jest niemożliwe lub trudne do zapewnienia,
 - których konserwacja lub dokumentacja przekracza możliwości muzeum,
 - oferowanych pod warunkiem niemożliwym do przyjęcia i realizacji,
 - którym nie może zapewnić właściwego przechowania,
 - wykraczających poza profile gromadzonych kolekcji,
 - duplikujących zbiory,
 - nieprzewidzianych w niniejszej polityce.
- 3) Propozycje ofert nabytków dostarczane są do przewodniczącego Komisji Zakupów przez kuratorów galerii oraz kierowników oddziałów i kierowników samodzielnych działów wraz z pisemną opinią kustosa działu merytorycznego odnośnie do proponowanego do pozyskania obiektu oraz wyceną opartą na analizie notowań aukcyjnych oraz obserwacji rynku antykwarycznego i handlu dziełami sztuki. Przewodniczący Komisji Zakupów przed posiedzeniem Komisji przedstawia dyrektorowi zestawienie propozycji nabytków, które zostały zgłoszone przez kustoszy poszczególnych działów.
 - 4) Oferty nabytków podlegają ocenie pod kątem ważnego tytułu prawnego i proveniencji oraz spełniania kryteriów przyjętych w polityce gromadzenia zbiorów, w szczególności w zakresie zasadności nabycia do zbiorów i spójności z daną kolekcją.
 - 5) Zakwalifikowane oferty są przedstawiane na posiedzeniu Komisji Zakupów.
 - 6) W przypadku obiektów dostarczanych anonimowo lub podrzucanych do Muzeum poza opinią kustosa działu merytorycznego konieczne jest przeprowadzenie oceny możliwości zgodnego z prawem pozyskania obiektu do zbiorów lub określenie dalszego z nim postępowania.
 - 7) Niezależnie od formy pozyskania obiektów (zakup, darowizna, przekaz, wymiana, depozyt) przeprowadzona jest ich rzetelna wycena, uwzględniająca m.in. wymóg celowego i racjonalnego wydatkowania środków publicznych, znaczenie dokonywanych wycen dla procesów rynkowych rozgrywających się w otoczeniu muzeum oraz dla wiarygodności instytucji. Dokonując wycen, Muzeum unika sytuacji mogących powodować konflikt interesów.

4. Przyjmowanie depozytów i spuścizn

- 1) Muzeum przyjmuje obiekty w depozyt od instytucji i osób prywatnych wyłącznie w celu ich prezentacji na organizowanych wystawach lub w celach badawczych i naukowych.
- 2) W każdym wypadku Muzeum przykładą szczególną uwagę do rzetelnego rozpoznania, oceny stanu zachowania oraz wyceny obiektów, za które przyjmuje odpowiedzialność.
- 3) Depozyty przyjmowane są na podstawie umowy podpisanej pomiędzy stronami oraz protokołu zdawczo-odbiorczego i raportu konserwatorskiego.

5. Opinia kuratora

- 1) Zakwalifikowane do przedstawienia na posiedzeniu Komisji Zakupów propozycje nabytków do zbiorów powinny zawierać pisemną opinię kustosa działu merytorycznego uzasadniającą celowość ich pozyskania i znaczenie dla kolekcji oraz proponowaną wycenę obiektu opartą na analizie notowań z rynku sztuki oraz wiedzy i doświadczeniu kustosa.
- 2) W szczególnych przypadkach Komisja Zakupów może zalecić zasięgnięcie opinii ekspertów zewnętrznych.

6. Opinia konserwatora

- 1) Przed przyjęciem obiektu do zbiorów Muzeum Dział Konserwacji Sztuki przeprowadza ocenę stanu zachowania oraz określa warunki magazynowania lub ekspozycji.
- 2) Zły stan techniczny obiektu, nierokujący nadziei na przywrócenie do stanu pozwalającego na bezpieczne przechowanie, a także zainfekowanie mikrobiologiczne oraz obecność insektów dyskwalifikują jego przyjęcie do Muzeum.
- 3) Muzeum nie przyjmuje obiektów w złym stanie zachowania (destrukty), jeżeli nie ma możliwości przeprowadzenia ich konserwacji.

7. Zatwierdzanie nabytków

Komisja Zakupów opiniuje zgłoszone na posiedzeniu propozycje nabytków do zbiorów oraz zatwierdza ich wycenę. Po obradach sporządzany jest protokół i przekazywany dyrektorowi do akceptacji. Wszystkie nabytki włączane są do zbiorów na podstawie umowy zawieranej pomiędzy Muzeum a kontrahentem.

8. Deakcesja i zbycie

- 1) Deakcesja muzealiów może mieć miejsce wyłącznie na zasadach i w trybie określonym w art. 23 i art. 24 ustawy o muzeach z dnia 21 listopada 1996 r.
- 2) Muzeum może dokonywać zamiany, sprzedaży lub darowizny muzealiów oraz obiektów z inwentarza pomocniczego. Dotyczy to w szczególności obiektów nieodpowiadających profilowi zbiorów Muzeum lub takich, które posiada w kilku egzemplarzach.
- 3) Muzeum nie powinno przechowywać obiektów nieposiadających wartości uzasadniających sprawowanie nad nimi pieczy przez instytucję działającą w interesie publicznym (np. destruktyw, obiektów znajdujących się w stanie zachowania stanowiącym zagrożenie dla personelu Muzeum lub kolekcji).
- 4) Z wnioskiem o deakcesję występuje do dyrektora kustosz działu merytorycznego, przedstawiając ocenę i uzasadnienie wykreślenia obiektu z inwentarza. Wniosek jest opiniowany przez konserwatora, kuratora galerii, inwentaryzatora oraz powinien uzyskać rekomendację Rady Muzeum.

9. Wyjątki od zasad ogólnych

Nabycie obiektów poza przyjętą polityką gromadzenia zbiorów lub odstąpienie od przyjętych zasad możliwe jest tylko w wyjątkowych wypadkach. Decyzję tę podejmuje dyrektor w oparciu o odpowiednio uargumentowane specjalistyczne opinie.

VI. EWALUACJA

Polityka gromadzenia zbiorów po zaopiniowaniu przez Radę Muzeum jest zatwierdzana przez dyrektora Muzeum i przekazana do wiadomości organizatora oraz opublikowana na stronie <https://mnwr.pl/w> BIP muzeum. Dokument ten podlega okresowej weryfikacji co 5 lat, łącznie z możliwością dokonywania zmian będących w zgodzie z Misją i Statutem Muzeum Narodowego we Wrocławiu.